

gulari curet, ne statutus Monialium in singulis Monasteriis numerus excedatur, juxta caput 3. Tridentinæ sessionis 25. de Regular., item ut per se consensum virginis exploret, sive habitum suscipituræ, sive professionem emissuræ, cap. 17. ejusdem sessionis. Præ cæteris clausuræ lex, sive ut eadem observetur, sive ut ab eadem ex causa legitima dispensetur, Episcopali curæ, excluso Regulari Prælato, committitur, cap. un. de statu Regul. in 6., cap. 5. dictæ Tridentinæ sessionis, & constitutione Pii V., quæ incipit: *Circa Pastoralis*, adeo ut Episcopus possit etiam Regulares adversus eam legem delinquentes punire, dicta constitutione *Inscrutabili* Gregorii XV.. Hinc Episcopus poterit clausuræ causa ea Monasteria visitare, eam servandam, atque, ubi opus, restituenda mandare; &, si quando contingat, Sanctimonialem ex justa causa e Monasterio exire debere, Episcopi necessaria erit auctoritas, eodem modo, & quibus in casibus, quibus diximus de Sanctimonialibus minime exemptis. Quod vero attinet ad facultatem aliquibus concedendam, ut Monasterium ingredi possint, id quidem semel

in anno Visitatori Regulari permittitur, quemadmodum & Confessario, quotiescumque necessitas postulet, juxta constitutionem 156. Alexandri VII., quæ incipit: *Felici*; sed si Visitator e re esse censeat, ut pluries in anno visitet, id demum facere poterit cum præsentia Episcopi vel alterius Ecclesiasticæ Personæ ab Episcopo designandæ. In cæteris speciebus, quibus alicui permittendum sit ex causa jure probata, ut Monasterium ingrediatur, aliquando receptum fuit, ut ea facultas a Prælato Regulari concederetur, juxta interpretationem, quæ adfingebatur ad ea verba Tridentini Concilii sess. 25. cap. 5. de Regular. *sine Episcopi, vel Superioris licentia*. Hodie vero, uti observavit Benedictus XIV. in libr. 13. de Synodo Diocesana cap. 12. num. 23., receptum est, ut, ubi consuetudo viguit, facultatem obtineri a solo Episcopo, ea consuetudo firma consistat; ubi vero consuetudo viguit, facultatem a solo Prælato Regulari concedi, ita consuetudo eadem temperetur, ut non aliter cuiquam suffragetur facultas a Prælato Regulari concessa, quam si præterea fuerit ab Episcopo comprobata.

CAPUT VII.

De auctoritate Episcoporum in Opera pia, ac religiosa.

Huc referendus est titulus 36. libr. 3.

Nomine piorum operum, ac religiosorum intelligo, vel quæ vulgo Hospitalia appellantur, vel quæ dicuntur laicorum Confraternitates. Addi possunt legata ipsa perpetua quæcumque, quibus ad censendam essent laicæ Cappellanæ. Sed quoniam de legatis quibusdam piis, & de laicis Cappellanis in tractatione de Beneficiis Ecclesiasticis commodius agendum erit, ideo ad Hospitalia, & Confraternitates oratio coercebitur.

Non esse Hospitalium originem quarto sæculo antiquiorem, facile est conjice-

re ex veterum silentio, specialiter autem priscarum Romanarum legum, in quibus licet omnium, & singulorum operum publicorum mentio facta fuerit, nullibi tamen vel nomen scriptum invenitur aptum ad significanda domicilia, vel diversoria ad sustentationem pauperum destinata; unde hæc recentioribus temporibus non latinis nominibus, quæ deficiebant re apud Latinos incognita, sed nominibus græcis ex dictionibus compositis appellata fuerunt; videlicet, si pro peregrinis exigentur, *Xenodochia*,

si pro orphanis, *Orphanotrophia*, si pro pauperibus corpore debilibus, *Ptocotrophia*, si pro senibus, *Gerontocomia*, si denique pro infirmis, *Nosocomia*, aut *Leprosarias*, quoties pro iis, qui speciali lepræ morbo laborarent. Cœpit quidem in primis Christianis, specialiter in clericis, singularis charitas excitari, qua consueverunt adsignare certam bonorum præsertim ecclesiasticorum proventuum portionem; qualiscumque, & quantum lacumque tunc esset, aut ad quotidiana pauperum, pupillorum, orphanorum, ac viduarum alimenta, aut ad opportuna ægrotantium hic illic constitutorum subsidia, aut ad peregrinorum levamem; unde Viri illi Apostolici hospitales, seu hospitalitati studentes dicebantur; id tamen nihil habet cum Hospitalium deinde erectorum disciplina commune. Erat potius illa quædam prima, & rudis recentium Hospitalium forma, & imago, quæ tum demum perfici visa est, quum pacatis Ecclesiæ rebus, fusioribus eleemosynis in Ecclesias tributis, potuerunt ad ea pia, ac religiosa officia loca publica ædificari, & ædificata muneri providis legibus, & prudentibus curatoribus commendari; atque idipsum accidit portioni proventuum Ecclesiasticorum in pauperum usus conferendæ, quod accidit illis temporibus portioni ad alimenta clericorum destinatæ, quæ primum inter clericos pro virili uniuscujusque parte, id est, habita ratione gradus, & indigentia, dividebatur, deinde eisdem fuit in communi utenda concessa, quando clericorum Collegia instituta fuerunt. Id autem esse puto, quod Sanctus Augustinus agebat in tractatu 97. in Joannem, ubi ait, nomina Hospitalium substantia, & inductione Hospitalium eorundem esse multo recentiora. Nemo mihi objiciat in hac re testimonium Julii Africani scriptoris tertii sæculi apud Du-Cange in verbo *Hospitalale*, ubi legitur, loquentibus Apostolis Magos fuisse ad *Hospitalia* deportatos, quasi Hospitalia Apostolicis temporibus

jam erecta fuisse, exinde demonstratur: etenim, præterquamquod quæ eisdem occurrit, mentio Hospitalium tribuenda potius sit Latino longe recentiori græci sermonis Interpreti, erant illa diversoria quædam, seu loca ab urbe remota in agris, & villis sita, omnino privata, illi sane similia, quo de Varrone Cicero scribebat, processisse in villam, quasi in studiorum, non libidinum diversorium. Cæterum ex lege 24. cod. de Episc. & Cler. deduci facile potest, temporibus Valentini anni, & Martiani Imperatorum vix Hospitalia pauperum erigi cœpisse, quando ibidem constitutum primum adparet, non videri incertis personis relicta, quæ pauperibus testamenta, vel codicillis relinquerentur.

Hac ratione erectis Hospitalibus, nobiliorem, ita dixerim, speciem sumpsit Christiana charitas, qua concitati religiosi Imperatores facultatem acquirendi eisdem expresse dederunt, dicta l. 24. cod. de Episc. & Cler.. Præcipue vero eadem charitate ferventes Sancti Ecclesiarum Antistites nova opera in dies ad eundem finem moliebantur, ac construebant; legimus enim erectas gratia pauperum domos a Basilio Magno, ab Joanne Chrisostomo, a Pelagio II. Pontifice Maximo, & aliis numero plurimis, quorum optimum, & efficax exemplum secuti fuerunt eadem ætate laici religiosiores, alii collatis inter vivos egregiis donationibus, alii pinguibus relictis hæreditatibus, vel legatis, nunc nova Hospitalia erigentes, nunc erecta amplificantes, aut locupletantes, quemadmodum de Fabiola scripsit S. Hieronymus, & de Rege Galliarum Childeberto perspicuum testimonium reddidit Concilium Aurelianense V. anni 549.. Quamobrem jam tum tria Hospitalium genera cognosci, ac distingui cœperunt, Ecclesiastica nimirum, laicalia, & mixta; Ecclesiastica erecta a clericis ex bonis Ecclesiarum; viri enim Ecclesiastici vel ipsas Ecclesiasticas obventiones in eum usum redigi optimum ducebant; laica erecta

a laicis, & ex bonis familiaribus; mixta, ad quæ erigenda, vel amplificanda Ecclesiastici simul, laicique viri conveniant. Et quemadmodum Hospitalia Ecclesiastica erant undecumque sub clericorum regimine, specialiter Diaconorum, uti sæpe scripsit Gregorius Magnus, atque Hospitalia laica administrabantur a laicis curatoribus, ut plurimum fundatorum hæredibus, qui curatores in Imperialibus legibus proprio nomine *Parabolani* appellantur, ita Hospitalia mixta ut plurimum subjacebant regimini tam clericorum, quam fundatorum, aut eorum, qui causam a fundatoribus habuissent.

Diu, & constantissime perseverasset hæc administrationis bene, ordinateque constitutæ disciplina, si laicorum fundatorum hæredes etiam remotissimi accurate omnia, & bona fide implevissent. Quis autem ignorat, quales in rebus humanis pati imminutiones soleant, utinam nusquam ad interitum usque, optimæ institutiones, quando perpetua successione sunt de hæredibus in hæredes etiam seros traducendæ? Verum istorum oscitantia occasionem dedit Imperatoribus, ut legibus opportunis editis pias defunctorum voluntates prope labentes tuerentur, ac sustinerent. Justinianus Imperator hinc apprime gnarus, publicos Magistratus gravissimorum negotiorum numero implicatos non omnem industriam impendere in ea opera posse; illinc diurna experientia edoctus, quæ, & quanta foret sollicitudo Episcoporum in curanda pauperum utilitate, quorum gratia intuebatur, ipsas etiam Ecclesiasticas facultates impendi, identidem usque ad sacrorum vasorum, ubi opus esset, distractionem, Episcoporum eorundem curæ Hospitalia commendavit, præcipiens etiam, ut, si cujuscumque liberalitate quidquam generaliter pauperibus concederetur, id totum in Antistitum administrationem, & curam executionis causa conferretur, l. 46. de Episc. & Cler., Nov. 131. cap. 11. In hoc re-

rum statu non solum Hospitalia ab Ecclesia erecta suberant legitimæ, & ordinariæ, uti decebat, Episcoporum potestati, ac regimini, sed etiam suberant Hospitalia universa etiam laicæ foundationis, ob singularem commendationem Episcopis factam auctoritate Principum, qui singulari providentia ad curam horum publicorum operum vigilabant. Sed utinam priscorum Antistitum charitatem, & curam in pauperes plane paternam secuti fuissent perpetuo recentiores! Deventum est ad ea tempora, quorum tristis memoria Ecclesiæ superest, sæcula dico decimum, & undecimum, quibus Episcopi plures parum solliciti de Ecclesiarum utilitatibus, minus adhuc solliciti fuerunt de solerti Hospitalium, & bonorum ad Hospitalia pertinentium administratione, ad hæc tantum respicientes in iis, ex quibus privata sui comoda referebant, proptereaque Hospitalia nedum non juvabant, sed gravando premebant, exigentes ab iis decimas & reales, & personales, mortuaria, portiones canonicas, procuraciones, cathedra-tica, & alias hujus generis pensitationes. Quamobrem Administratores, aut Defensores Hospitalium erectorum nihil dubitaverant, quominus privilegia exemptionis abs jurisdictione Episcoporum Hospitalium gratia peterent, quæ facile obtinuerunt. Ipsi etiam fundatores nova Hospitalia erecturi tabulas fundationum pactionibus, & clausulis muniterunt, quibus declararent, se nolle nova opera Episcopis ulla ratione subjicere, alios curatores pro voluntate, & arbitrio suo Hospitalibus designantes. His privilegiis, & juribus singularibus exemplo fuerunt exemptiones, quas Monachi circa sæculum duodecimum impetrabant gratia Monasteriorum, quæ olim etiam Episcoporum suberant potestati; quando & Monasteriorum, & Hospitalium eximendorum videbatur esse eadem causa, nimirum nimis protractæ in utraque Episcopalis auctoritatis abusus; atque id eo facilius locum sibi

vindicavit, quo commodius Hospitalia adnecti potuerunt alicui Ordini regulari, ab Episcoporum auctoritate exempto, quemadmodum revera plura adnexa fuerunt Ordini Theutonicorum, plura Ordini S. Antonii, plura Ordini S. Joannis de Deo; plura denique, ut alia omittam, Ordini S. Joannis Hierosolymitani. Noverunt tunc Episcopi, quantum jurisdictioni suæ detraxerit nonnullorum prædecessorum negligentia, studueruntque navando in pauperum curam solertiolem operam, aut auctoritatem pristinam recuperarent, modo declamando adversus novos Administratores, quasi gravis desidiæ reos, modo pollicendo, omnem industriam se in pauperum subsidia collaturos, si suæ iterum curæ Hospitalia committerentur, quemadmodum liquet ex Concilio Viennensi in Clement. 2. de religiosis domibus. Deducta tandem res fuit ad Concilium Tridentinum, in quo pristina Episcopis restitui auctoritas visa est, sess. 22. cap. 8. & 9. de Reform., delegata etiam potestate cum ordinaria cumulata, quamquam non omnino amplissima potestas restituta fuerit, qualis olim concessa fuerat; eamque ob rem adhuc superfuerunt non leves controversiæ, quæ nec potuerunt unanimi Interpretum suffragio dirimi, neque consuetudinibus nationum, utpote variis, definiri, neque a Romana Congregatione Interpretum Concilii Tridentini enodata fuerunt, cujus decreta etsi numero pluribus prodierint, non tamen generalia sunt, sed specialibus factis, prout res incidit, emergentibus accommodata; unde controversiæ eadem compositæ potius fuerunt utriusque potestatis publicis pactionibus, ac concordatis.

Generalia sunt, quæ hucusque attingimus, & veluti totius materiæ præcipua fundamenta. Jam vero, ut ad singularia descendamus, utque de Ecclesiasticis Xenodochiis primum dicam, observo, non illa singula esse in eodem genere; alia enim Ecclesiastica dicuntur,

quod a Viris Ecclesiasticis, & de bonis Ecclesiæ erecta sunt, alia, quod fundata sunt a laicis præhabito Episcoporum consensu, & requisita in limine foundationis Ecclesiastica auctoritate; alia denique, quod licet initio, & prima sui institutione laica fuerint, progressu tamen temporum Ecclesiasticorum Virorum administrationi commendata fuerunt. In primis quoties Hospitalia Ecclesiastica sunt ita, ut a Viris Ecclesiasticis, & de bonis Ecclesiæ erecta proponantur, talis, ac tanta in ea est Episcopi potestas, ac jurisdictio, qualis, ac quanta est in cætera Ecclesiarum bona. Jam a sæculis antiquioribus nulla est Ecclesiasticorum bonorum portio, quæ non subjaceret regimini Episcoporum, can. 23. caus. 12. quæst. 1.. Distribuebantur plerumque eadem bona in quatuor partes, quarum prima Episcopo, secunda Clericis, tertia pauperibus, quarta templorum fabricis cederet, can. 27. & seq. caus. 12. quæst. 2., in omnibus autem his portionibus auctoritas Episcopi entebat, cujus adhuc hodie perspicua vestigia supersunt in collationibus beneficiorum, visitationibus templorum; cur non etiam in eleemosynis gratia pauperum destinatis? Quamobrem ad Episcopum præcipue pertinebit, in iis Curatores, seu Administratores constituere, aut remove, eorum operam invigilare, rationesque postulare, dummodo jam discrimen observet inter Hospitalia concessa titulo beneficii, & concessa in simplicem administrationem; etenim in prioribus ad removendum administrum causam gravem subesse necesse est, eamque, qualis a sacris canonibus requiritur ad removendum quemcumque beneficiarium; in posterioribus autem multum tribuitur arbitrio, & beneplacito Episcopi, tanquam penes Episcopum actualis censeatur esse administratio; constitutique administratores veluti vices Episcopi gerant. Præterea, licet ubi inter pauperes in communi in his Hospitalibus viventes jurgia oriantur, &

lites, non ideo pauperes jurisdictioni Episcopi in eo subdantur; bona tamen Hospitalis ita ab Episcopo defendentur, ejusdemque jurisdictioni subjacebunt æque, ac subjacent bona Ecclesiarum, ac beneficiorum, quasi illa adhuc penes Ecclesiam indivisa a bonis Ecclesiasticis perseverent. Hinc etiam in alienatione bonorum ad ea Hospitalia pertinentium ea omnia observari debebunt, quæ observantur sive ex jure communi, sive ex recentioribus Constitutionibus in alienatione bonorum Ecclesiæ. Singulare illud est in hac specie, ut nomine alienationis etiam veniat concessio Hospitalis titulo beneficii perpetui, si forte antea concedi eo titulo non consuevisset, Clement. 2. de Præbendis, Clem. 2. *Ut autem* de religio. dom.

Si vero agatur de illis Hospitalibus, quæ eatenus Ecclesiastica dicuntur, quatenus fundatores initio ab Episcopo erigendi facultatem impetraverunt, atque obtinuerunt, quoties & facultas generalis fuerit, id est, ad omnia Hospitalium officia gerenda petita, atque impetrata, non collata in unam Sacramentorum administrationem, erunt eadem ejusdem naturæ; cujus sunt Hospitalia Ecclesiastica primi generis superius commemorata, inter utraque non alio intercedente discrimine, quam quod superius memorata Hospitalia erecta fuerint ex bonis, quæ ante erectionem jam erant Ecclesiastica; ista vero ex bonis, quæ tum primum Ecclesiastica esse incipiunt, cum Hospitalia eriguntur. Revera statim ac fundator in limine foundationis rogavit Episcopum, ut in suam fidem Hospitalis erectionem in universum reciperet, nihil aliud voluisse præsumitur, quam cedere certa bona Ecclesiæ, ut pium illud opus exinde construeretur, quod cedens ipse indicaret. Quare incolumi manente penes fundatorem jure patronatus, una cum certis pactionibus, & reservationibus in tabulis foundationis adjectis, omnia accommodantur hujus generis Hospitalibus, quæ de Hospitalibus primi generis Ecclesiasticis modo observata fuerunt.

Singulares sunt observationes faciendæ circa Hospitalia Ecclesiastica tertie speciei; ea nimirum, quæ nec erecta fuerunt a Personis Ecclesiasticis de bonis Ecclesiæ, neque a personis laicis impetrata in limine foundationis Ecclesiæ auctoritate; sed erecta & dotata causa executionis piæ cujuscumque generalis voluntatis unius, aut plurium testatorum, qui forte instituerint hæredes pauperes, vel pauperibus pingue aliquod legatum reliquerint, nulla facta mentione Hospitalis erigendi, & ex eo in vigilem Episcoporum providentiam, & in pauperes charitatem collatæ juxta generales legum dispositiones, l. 46. cod. de Episc. & Cler., Nov. 131. cap. 11. Quando vero in hac specie Episcopi auctoritate sua intercedunt non tam vi ingenitæ dignitatis, atque officii Episcopalis, quam vi concessionum, deputationum, & commendationum a Principibus factarum, dicta leg. 46., & Nov. 131. facile mihi persuadeo, hujus generis Hospitalia non nisi improprie, & latiore quadam significatione Ecclesiastica dici, nec propterea solos Episcopos in iis jurisdictionem exercere, ac potestatem; eodem fere modo, quo servi manumissio, actus profecto suapte natura publicorum Magistratum jurisdictioni obnoxius apud Romanos, non ideo recenseri debuit recentioribus temporibus tanquam res mere, & proprie Ecclesiastica, propterea quod extra ordinem commendari cœperit tanquam res pia sacris Administris, seu, quod idem est, manumissio fieri cœperit in Sacrosanctis Ecclesiis, l. 1. & 2. cod. de his, qui in Eccles. manumitt. Hinc proficiscitur, posse quidem Episcopos designare in iis administratores, corrigere, ubi opus sit, & remove, visitare Hospitalia, & ea omnia gerere, quæ ad rectam administrationem conducere judicantur; ab eisdem tamen officiis excludi non posse publicos Magistratus, quoties istis similia munera a Principe commendentur vel generaliter, vel certis emergentibus causis, quum non aga-

tur de rebus suapte natura Ecclesiasticis, sed ideo Ecclesiasticis, quia viris Ecclesiasticis extra ordinem commendatis. Immo quoties Principes ipsi observarent, induci in ea Hospitalia quosdam abusus collectis pauperibus perniciosos ob alicujus Episcopi oscitantiam, si opportunum, aut necessarium putarent, possent sane ad se auctoritatem universam advocare, sive, ut melius dicam, pristinam suam supremam auctoritatem sibi in omnia opera publica competentem ex integro repetere, observatis iis regulis, quæ in suspendendis, vel removendis Magistratibus de negligentia suspectis, aut reis æque a supremo jure, ac sagaci prudentia solent observari. Hinc præterea sequitur, administratores utut ab Episcopis designatos, tam in realibus, quam in personalibus actionibus, rationes, ubi petantur, reddere etiam debere Magistratibus publicis a Principe ad id designatis. Denique etiam sequitur, ubi agitur de alienatione rerum ad hujus generis Hospitalia pertinentium, non posse hanc celebrari, nisi consensus illorum accedat, qui ex mandato Principis operibus publicis præsumunt, eaque tumentur ex officio. Non erunt tamen necessariae solemnitates in rerum ecclesiasticarum alienatione ex Pontificiis constitutionibus receptæ, siquidem constitutiones Pontificiæ, & ex eis pendentes reservationes ad res, & jura mere Ecclesiastica pertinent, non ad ea, quæ ad Episcopalem auctoritatem accesserunt extra ordinem, ex quadam providentia singulari.

Ita explicatis diversis Ecclesiasticorum Hospitalium qualitatibus, in aperta etiam luce collocata sunt diversa eorumdem jura. At enim vero contingere potest, ut satis non constet, sed prudenter dubitetur de alicujus Hospitalis natura, ex quo certæ statuendæ sunt regulæ, unde una Ecclesiastici Hospitalis species ab altera discernatur. Itaque juvabit præ cæteris in monumenta foundationum inquirere, quibus definiendis consideranda erunt adjuncta locorum, bono-

rum administratorum, & his similia. In adjunctis locorum observabitur, an Hospitalia cohæreant Ecclesiasticis, religiosive domibus; qualia sunt ædes sacræ, Episcopalia, Collegia seu clericorum, seu Monachorum; in adjunctis bonorum, an Hospitalia dotis titulo possideant bona e bonis Ecclesiasticis divisa; in adjunctis administratorum, an isti clerici sint, an beneficiarii; hæc enim omnia graves porrigerent ad definiendum conjecturas. Post hæc si satis necdum constare possit de qualitate Hospitalis, & adhuc in dubio versetur Judex, censerem, Hospitaliale existimandum esse Ecclesiasticum tertiæ speciei, sive quod major Hospitalium pars hujus naturæ sit, sive quod in hac re sequeremur principia Imperatoris Justiniani, qui in Nov. 131. cap. 11. in specie, qua testator aliquid pauperibus reliquisset, quin personas, & modos consequendi legati causa expresse explicavisset, in dubio commendatum id voluit fidei Episcoporum, tanquam illorum, qui piarum voluntatum publice constituti sunt executores.

Quotiescumque hæc, similesve controversiæ emergant, quibus de natura Hospitalium disceptetur, varietas ipsa judicum, ac Magistratuum Ecclesiasticorum æque, ac laicorum, quorum interesse potest, occasionem præbebit præventionibus, juxta regulas juris generales; quæ suadent, in concursu plurium jurisdictionem habentium fieri præventioni locum. Ut exemplum proferam, si Hospitale contra laicum ageret vindicatione proposita bonorum ab eodem laico emptorum, ac possessorum, & allegaret, irritam fuisse venditionem ob defectum Ecclesiasticarum solemnitatum, allegaret præterea Hospitale illud esse Ecclesiasticum, & ejus naturæ, cujus respectu necesse sit canonum solemnitates intercedere; e contrario laicus excipiens diceret, Hospitale illud esse laicum, aut solemnitatibus a canonibus præstitutis minime obnoxium, præjudicialis hæc quaestio a laico Magistratu posset jure definiri.

Sequitur nunc, ut de laicis Hospitalibus verba faciam. Quamquam quodammodo laica vocari illa possint, quæ ab initio, nulla intercedente Ecclesiastica auctoritate, erecta fuerint, utut deinde in fidem Episcoporum recepta; proprie tamen hoc in loco intelligenda sunt ea, quæ a suis fundatoribus commendata fuerunt laicarum personarum regimini, exclusis Episcopis, vel aliis personis Ecclesiasticis. Et quemadmodum ista erigi possunt, quin ulla ab Episcopis facultas petatur, sicut contingit in cæteris operibus publicis ad utilitatem alicujus civitatis, vel populi ordinandis, dummodo consensus obtineatur publicorum Magistratum, qui universis publicis operibus mandatis Principum præsent, idque multo potiore jure, quam quod in laicis Cappellanis observatur; ita Hospitalia eadem sine ulla Episcoporum auctoritate regi erecta poterunt illis conditionibus, quæ aut legibus publicis, aut ipsa fundatorum voluntate præstitutæ deprehendantur. Nemo ignorat, quæ, & quanta sit facultas fundatoribus concessa a saceris canonibus, etiam quoties agatur de erigendis Ecclesiasticis beneficiis, quorum respectu si iis permittitur adjicere clausulas communi disciplinæ contrarias, dummodo nec turpes, nec inhonestas; facilius permittetur similes clausulas adjicere in erectione Hospitalium, quæ suapte natura inter res Ecclesiasticas minime recensentur. Perspicuæ sunt in hanc rem Romanæ leges, l. 28. §. 1. cod. de Episc. & Cler., atque ipsum Tridentinum Concilium, quod Episcopalem potestatem stabilivit, renovavit, promovit, sæpe, ac sæpius ab hac exemptos voluit speciales casus foundationum, sess. 25. cap. 8., sess. 22. cap. 9. de Ref., & juxta hæc principia perpetuo respondit sacra ejusdem Concilii Congregatio apud Fagnanum ad cap. 4. de religios. dom., expedit enim ita excitare pios homines ad nova opera ad publicam utilitatem; decet etiam unumquemque de rebus suis, salvis legibus honestatis, pro arbitrio pos-

se disponere. Revera ut honor fundatoribus exhibeatur, receptum perpetuo fuit, ut fundator, quamdiu vivit, disponere pro arbitrio valeat de rebus Hospitali addictis, quin aut visitationibus publicis, aut rationum redditionibus subsit, eodem modo, quo liberalis bonorum donator, qui sibi reservavisset bonorum donatorum usumfructum, minime obstringitur cautionibus, quas usufructuarii præstare generaliter debent ex disciplina legum Romanarum; uti tradit Fagnanus ad capitulum 4. de religios. dom. num. 53., qui ulterius testatur, definitum aliquando fuisse, ut liceret fundatori in usus profanos convertere, quod ipse in Hospitale contulerat, quamquam hujusmodi facultas fundatorum hæredibus denegetur. Hinc proficiscitur, ea, quæ gratia fundatoris recepta sunt singularia, ad hæredes minime extendi. Quamobrem si fundator expresse hæredes suos (id ipsum intelligas de extraneis ab eodem fundatore designatis) excluso Episcopo Hospitalis a se erecti regimini præfecisset, hæc conditio strictam interpretationem pateretur, quia strictam interpretationem patiuntur, quæcumque disciplinæ communi adversantur, & derogant. Finge enim vero, Fundatorem nominavisse administratores Hospitalis, ordinata perenni successione personarum, non ideo erunt administratores exempti a visitationibus Ordinarii, quia ab ipsis non fuerunt specialiter exempti; quando autem etiam specialiter exempti a visitationibus fuissent, non ideo immunes erunt a reddendis rationibus, nisi istæ etiam expresse remissæ adparent. Immo quoties Fundatores omni ex parte a quocumque officio Episcopos exclusissent, exclusi Episcopi intelligerentur tantum in casibus ordinariis, non in iis, qui extra ordinem emergunt; id est, quando perspicue constaret de abusu administratorum, cap. 17. de testamentis, quum non sit verosimile, fundatores præcipue sollicitos de perennitate publici operis a se erecti, voluisse ea præsidia omni-

no de medio tollere, quibus opus idem publicum, ubi in interitum corruere sustineri valeret; atque hæc mens fuisse videtur Tridentinorum Patrum, dum etiam in Hospitalibus laicorum administrationi commendatis certa jura Episcoporum gratia reservaverunt, uti expresse legimus in cap. 8. & 9. sess. 22. de Ref. Etiam si vero in hac Hospitalium specie certa adhuc sint penes Episcopos jura, non ideo tamen excludentur ab exercendo certo potestatis genere publici Magistratus, quibus publicorum operum cura auctoritate Principum commendatur; siquidem Principes, ubi Episcoporum sollicitudinem in Hospitalia concitaverunt, potestatem suam minime abdicavisse, & in eos penitus transtulisse præsumuntur. Non opus demonstratione in hac parte, quando refert Fagnanus, ita jam definitum fuisse a sacra Congregatione Tridentini Concilii ad cap. de religiosis domib. num. 12.

Quacumque de causa laica Hospitalia Episcoporum potestati obnoxia sint, nunquam in bonorum Ecclesiasticorum numero censebuntur, ex quibus canonicas obventiones iidem Episcopi recipiant eo jure, quo ex beneficiis Ecclesiasticis recipiunt. Jura Episcoporum, de quibus quæri potest, ad duas species rediguntur: alia enim debentur in vestigium antiquæ generalis administrationis bonorum Ecclesiæ, quæ olim adnexa erat dignitati Episcopali, veluti Cathedralicum, seu Synodaticum, subsidium (ut vocant) charitativum, & quarta mortuorum; alia adnexa sunt exercitioni jurisdictionis Episcopalis, quale hodie est jus Procurationis, prout hodie nihil aliud sonat, quam jus Episcopi alimenta petentis in actu visitationis. Jura prioris speciei non debentur Episcopis ab Hospitalibus laicis, cum de bonis agatur, quorum nunquam Episcopis commissa administratio fuerit, cumque ii, qui bona administrant, nunquam ministerium ex Episcoporum mandato, vel concessione susceperint. At jura secundæ spe-

ciei deberi non repugnat, proindeque debentur, ubi æqua id receperit consuetudo; neque enim decet, Episcopum visitantem, dum gravissimo muneri incumbit, distrahi alio, ut extra locum visitatum sibi quærat alimenta, dummodo observentur providæ sanctiones Concilii Tridentini, quibus æque consultum est & indemnitati Visitantium, & locorum visitorum utilitati, sess. 24. de Ref. cap. 3. Quod si hæc Hospitalia non considerantur tanquam res Ecclesiasticæ, necessario consequitur, in alienandis eorum bonis solemnitates observari non oportere ad alienationem bonorum Ecclesiasticorum præstitutas, tantum iis cautionibus alienationes fient, quæ receptæ sunt in alienationibus bonorum ad minores pertinentium, quorum privilegia hodie sunt & Hospitalibus communia. Videatur Cardinalis de Luca de alienat. disc. 1. num. 13., & de Regalibus disc. 81. num. 12.. Immo ubi constitutus sit Magistratus quidam, cui Principem auctoritate mandata fuerit cura operum publicorum, non nisi hujus intercedente consensu alienatio rata erit, instar pupillorum, vel minorennium, quorum alienationes sine consensu tutorum, aut curatorum effectum.

Mixta, sive partim Ecclesiastica, partim laicalia, Hospitalia dici possunt ob duplicem causam. Primo ratione bonorum, ex quibus Hospitalia ipsa erecta sint; secundo ratione finis, ad quem dirigantur. Mixta ratione bonorum, ex quibus erecta sint, appellantur ea, ad quæ erigenda & Ecclesiæ bona viri ecclesiastici, & patrimonialia sua viri laici contulerunt, eodem modo, quo mixti juris patronatus appellamus beneficium illud, quod & laici de propriis, & clerici de Ecclesiasticis bonis erexerunt. In hoc Hospitalium genere privilegia communicabuntur, ita ut, ubi ecclesiastica Hospitalia certo privilegio gaudent, mixtis etiam privilegium competat; & converso. Idipsum dicendum est, quoties ex duobus Hospitalibus diverso tempo-

re erectis, uno laico, altero Ecclesiastico, perpetua & æque principalis unio fiat, quemadmodum recipitur in unione perpetua, quæ æque principaliter fiat, Ecclesiarum. Quo vero casu unio per accessionem fiat, quo accidit, tanquam suppressum habebitur una cum suis juribus, & privilegiis, integris remanentibus juribus, & privilegiis principalis. Quod si pii quidam laici variis bonis locupletent, augeantve quocumque modo Hospitalale aliquod Ecclesiasticum, nisi aliud largitionum tempore legitime conventum fuerit, pristinam indolem suam Hospitalale retinebit, & perget tanquam Ecclesiasticum perpetuo recenseri. Similiter si laicum Hospitalale bonis ecclesiasticis subinde ditetur, omni ex parte suam qualitatem retinebit, nisi aliud largitionum tempore placitum dignoscatur. Mixta Hospitalia ratione finis, ad quem dirigantur, tunc dicentur, cum a laicis fundatoribus erecta fuerint non solum ad subsidium publicum indigentium, verum etiam ad quamdam singularem religionis utilitatem, vel incrementum, veluti Hospitalia illa, in quæ recipiendi sint inopes Catechumeni, qui eodem tempore ab inopia sublevantur, & opportunis documentis ad sacrum regenerationis lavacrum præparentur. Hujus generis Hospitalia, quemadmodum ratione bonorum, & eorundem administrationis sunt præcipue obnoxia laicis fundatoribus, & iis, qui a fundatoribus causam habent, sub auctoritate publicorum Magistratum; ita ratione spiritualis finis, ad quem diriguntur, omnino obnoxia erunt Episcopis, ad quorum jurisdictionem pertinebit non solum curare, ut vera doctrina ibidem tradatur, ut animarum salus optimis subsidiis adjuvetur, verum etiam ut seligantur ad eundem finem idonei sacrorum administrati, qua tamen in re plurimum concedetur nominationibus fundatorum, & illorum, qui fundatoribus in eo jure successerint, eodem modo, quo plurimum conceditur in beneficiis Ecclesiasticis fundatoribus eorundem, causa

præsertim nominationum, ac præsentationum.

Quæ loca in Hospitalibus potissimum subsunt Episcoporum auctoritati, sunt sacræ ædes, sive templa sacris, & hierarchicis functionibus destinata. Harum sane nomine non intelligo loca illa religiosa, ad quæ convenire solent pauperes in communi viventes causa orationis, aut instructionis privatæ, ubi scilicet sanctum Missæ sacrificium non celebratur, propterea quod sacerdotali prece nec consecrata fuerint, nec benedicta. Potius ista sunt privata oratoria, privatique instar familiarum conventus, qui iniri possunt vel ejus unius auctoritate, qui Hospitalia legitime erexit, aut Hospitalibus præsidet, etiam si laicus sit, can. 33. de cons. dist. 1.. Nomine sacrarum ædium proprie venit aut Cappella interior intra muros Hospitalis constructa ad sancti Sacrificii celebrationem, aut quodcumque aliud templum etiam publice patens sub regimine, seu ministerio illorum, qui in Hospitali præficiuntur. Hæ Ecclesiæ, vel altaria erigi nequeunt sine Episcopi auctoritate, a qua solum locorum sacrorum constitutiones pendent juxta canonum seu priscorum, seu recentium disciplinam, integris semper remanentibus reservationibus Pontificiis, ubi receptæ sunt, seu ratione privatarum Cappellarum, seu ratione custodiæ Sacræ Eucharistiæ. Quomodo distinguantur Ecclesiæ publicæ ab Ecclesiis privatis in Hospitalibus, facile, prout res incidit, deducetur ex generalibus Pragmaticorum principiis, quorum in conspectu publicæ habebuntur illæ, ad quas & universus populus jus habet conveniendi, & qui eisdem præsidet, jus habet populum convocandi, quod facile ex usu, præcipue autem ex situ Ecclesiæ, qua in publico, qua in privato loco dignoscetur, item ex numero, & qualitate campanarum, ac denique ex functionibus Ecclesiasticis fieri ibidem consuetis, investigando, an istæ ex iis sint, quæ tantum in publicis Eccle-

siis fieri solent, an ex iis, quæ fieri solent in Ecclesiis privatis. Episcopalis hæc jurisdictio in Ecclesias Hospitalium, qua publicas, qua privatas, non solum sita est in benedictione, vel dedicatione earumdem, sed etiam in ipsarum visitatione, cui locus erit, etiam si Hospitale fuerit per se exemptum, nisi alias demonstratur, Ecclesias illas speciali etiam exemptione muniri; quum aliud omnino sit exemptio Hospitalis, aut bonorum ad Hospitale pertinentium, & exemptio Ecclesiarum. Hinc Ecclesiastici administri illis Ecclesiis addicendi, quoties titulo beneficii perpetui munus suum forent executuri, institutionem ab Ordinario petere debent, post præsentationem a fundatoribus, vel fundatorum successoribus factam: addicenti autem jus habebunt administrandi ea Sacramenta, quorum ministerium fuerit in foundationum tabulis concessum; aut tabulis foundationum deficientibus, arbitrio Ordinarii concedatur. Ast ubi sacri administri qualitatem beneficiariorum non habeant, poterunt ipsi ea Sacramenta, aut res sacras administrare, in quibus nec jurisdictio Ecclesiastica, nec officium Parochiale versatur, nisi aliqua ex his fiant, aut ex Episcopi concessionem, vel obtento rite Pontificis Maximi privilegio, aut etiam ex consuetudine legitime præscripta, quæ facile privilegium imitatur. Hinc facile colligitur, generaliter non licere in his Ecclesiis cadavera pauperum utut in Hospitalia defunctorum sepelire, quod id hodie inter jura Parochialia recensetur. Sed de juribus Parochialibus inferius suo loco sermo erit. Tantum dicam in præsentia, quoniam aliquando contingit, ut Hospitalia quædam ab juribus Parochialibus ex singulari titulo eximantur, eo in casu decimas ab Hospitalibus persolvi Parochis non debere, seclusa consuetudine, aut alio quocumque justo titulo, propterea quod decimæ ideo Parochis præstari soleant, quod Parochi curam gerant animarum, & ab iis, quibus a Parochis sacra administrantur.

Qui curam Hospitalium gerunt, re-

gimen suscipere solent aut ab Episcopis, aut a Protectoribus, aut a fundatoribus ipsis, eorumve hæredibus pro qualitate Hospitalium eorumdem, præsertim autem pro conditionibus in limine singularium foundationum adpositis. Aliquando etiam deputari solet congregatio selectarum personarum permanens, ac perpetua, concessa eidem jure substituendi collegas, collegis deficientibus. Quicumque his officiis addicatur, priusquam res Hospitalium administret, solet jurejurando fidem suam obstringere, spondens, se rite, recteque administraturum; cujus jurisjurandi formula varia est juxta locorum diversitatem, neque enim in jure communi quidquam generaliter in hac parte definitum invenio. Sunt administratores Hospitalium instar tutorum, & curatorum, cum & ipsa Hospitalia minorum privilegio, uti dictum est superius, gaudeant, nisi quod tutores, & curatores reddere solent rationes, finita tutela, vel cura; at administratores Hospitalium plerumque Episcopo rationes reddere debent singulis annis, juxta Tridentinam Constitutionem in cap. 9. sess. 22. de Reform. Hinc est, administratores ipso alienare minime posse bona immobilia, aut quæ immobilium jure censentur, aut quæ ad perpetuum pauperum usum sunt destinata, præter casum necessitatis, aut evidentis gravis utilitatis, tum vero solemnitatibus intervenientibus a lege præstitutis observato semper discrimine inter laicalia, & Ecclesiastica Hospitalia, quemadmodum superius observandum fuit. Quod si contingat, administratorem officio suo deesse, & sibi vindicare bona Hospitalis, vel in alias personas eadem transferre, subjacebit ipse pœnis in Tridentino Concilio præstitutis, etiam si ipse patronatu gaudeat, cap. 11. sess. 22. de Reform., quæ tamen pœnæ cum gravissimæ sint, locum tum demum meo judicio habebunt, cum dolus inerit, non culpa tantum, aut negligentia etiam lata, quo casu extra ordinem puniendus esset Or-

dinarii arbitrio, modo suspensione, modo etiam depositione ab officio, prout facti, vel negligentiae qualitas postulaverit.

Sunt adhuc Hospitalia quaedam, quae privilegiata dicuntur, & in quibus nonnulla obtinent singularia. Vix loquor heic de iis, quae post saeculum Ecclesiae sextum sublata fuerunt abs jurisdictione Episcoporum aut ex speciali privilegio, aut similibus juribus, scilicet consuetudine, aut praescriptione, aut tabulis foundationum, de his enim jam superius multa tradita sunt. Tantum adnotabo, in iis Hospitalibus, quorum gratia impetrata fuerunt exemptionis privilegia, nostris temporibus non ordinariam quidem, sed delegatam exerceri ab Episcopis jurisdictionem, Concilio Tridentino sess. 22. de Ref. cap. 8. & 9., quod tantum locum habet, ubi privilegium concessum fuisset tantum gratia Hospitalis, nam si etiam concessum esset gratia alicujus Personae in dignitate Ecclesiastica constitutae, cujus regimini, excluso Episcopo, Hospitale subjectum fuisset, laudatae Tridentinae constitutiones hunc modum accipiunt, ut Episcopus cum eadem dignitate concurrat, id est, ut loquuntur Pragmatici, cumulativam, non privativam habeat potestatem. Item Concilii Tridentini decreta locum habent in iis tantum privilegiis, quae fuerant ante Concilium concessa, non quae deinde legitime impetrata fuissent, etiam auctoritate Episcoporum; non enim praesumitur, Concilium maxime sollicitum de tuenda, restaurandaque potestate Episcopali, hanc concedendarum exemptionum potestatem voluisse ab Episcopis demere, ob notas juris regulas, quae docent, non debere in alicujus dispendium detorqueri, quae ejusdem gratia constituta sunt. Quod de privilegio dicitur, id ipsum dicendum est de consuetudine, ac praescriptione, adversus quas etiam Concilium Tridentinum delegatam facultatem Episcopis impertivit, dicto cap. 8. & 9., adeo ut etiam ibidem legatur, nullam adversus Episcopos suffragari exemp-

tis Hospitalibus posse immemoriam praescriptionem, quamquam ista titulus omnium optimus esse dicatur. Durum nimis forte videbitur in hac postrema parte Tridentinum decretum; propterea-que ego censerem, tentari adhuc posse, Tridentinos Patres in ea tantum mente fuisse, quoties ageretur de eo, qui exemptum Hospitale contenderet, mera & nuda immemoriam praescriptione innixus, non vero si praescriptio immemorialis allegaretur, tanquam adminiculum ad probandam exemptionem in tabulis foundationum expresse constitutam, alias autem, seclusa praescriptione, perspicua tabularum foundationum exhibitio, & ex exhibitione probatio fieri non posset; neque enim novum est, quaedam directo, & per se non operari, quae indirecte prosint.

Fuerunt exempta privilegiis singularibus abs jurisdictione Episcoporum Hospitalia plura adnexa Ordini alicui religioso, vel militari, vel monastico, eodem modo, quo exempta fuit militia, vel monasterium; qua in re omnis erit definienda controversia ex singularibus potissimum Ordinum eorundem statutis, & juribus, cum ob eorundem varietatem certa, & generalis regula praestitui nequeat. Et quamquam Concilium Tridentinum valde imminuerit Hospitalium exemptiones, nihil tamen in eo detractum fuit Hospitalibus hujus generis, dicto cap. 8. sess. 25. de Ref., in quibus propterea solus Regularis Praelatus jurisdictionem exercebit, Clement. 2. §. *premissa* de relig. dom., quod observavit Cardinalis de Luca de Parochis disc. 23. num. 3.. Itaque Praelatus Regularis curam geret universam quasi Episcopalem non solum ratione habita administrationis bonorum, sed etiam visitationis seu Hospitalis, seu Ecclesiae Hospitali adnexae; item ratione habita Sacramentorum ibidem administrandorum pauperibus in Hospitali colectis, denique ratione sepulturarum, eamque ob rem cadavera pauperum ibidem demortuorum sine interventu, aut licentia Parochi a Regula-

ribus quasi Parochi officium gerentibus tumulabuntur.

Et quidem Hospitalia ista privilegiata hucusque commemorata, vere, ac proprie privilegiata dici possunt. Nolim tamen, cum istis confunderentur duo alia Hospitalium genera, quæ ut exempta sunt ab Episcopali potestate ex lege in tabulis foundationum dicta, aut ex eo, quod in supremorum Principum fidem recepta fuerint, dicunturque immediato Regum patrocinio frui. Etenim quamquam hæc privilegiata quodammodo dici possunt, quia non secuti cætera Episcopis subsunt, verius tamen, meo iudicio, privilegiata non sunt. Quod ut candidè, aperteque explicetur, observandum est, olim, cum primum publicis legibus Episcoporum curæ commendata fuerunt Hospitalia in universum, jam tum dici potuisse, publicas easdem leges non comprehendisse Hospitalia in immediatam supremorum Principum fidem collata, ac protectionem; neque Hospitalia quibus singulares, & contrariæ dictæ fuissent ab ipsis Fundatoribus conditiones. Revera publicæ illæ leges non expressam fecerunt de his Hospitalibus mentionem, quæ sane fieri debuisset, si a legibus ipsis minime exciperentur; deinde perpetuus usus legum optimus Interpretes id apertissime demonstravit. Hanc ob rem tuto adfirmari potest, non his Hospitalibus concessum fuisse privilegium, sed remansisse vetustissimam libertatem a potestate Episcoporum immunem; eam, inquam, libertatem, quæ Episcopalem recentius quæsitam tempore antevertit; ex quo proficiscitur, exemptiones huius generis latius interpretari posse, proptereaquod privilegiorum naturam non habeant.

Itaque in primis in Hospitalibus, quæ ex lege foundationis exempta sunt ab Episcopali jurisdictione, observandum est, Tridentinum Concilium expresse declarasse, istis exemptionibus se minime derogare, sess. 22. de Reform. cap. 9.; quemadmodum etiam declaravit sacra

Concilii Congregatio apud Fagnanum in cap. 4. de relig. dom. num. 44. Et quamquam in eodem Concilio dicta sess. 22. cap. 8. nulla exceptio adpareat Hospitalium ex fundatione exemptorum, quod tamen deest in dicto cap. 8., supplendum est ex 9. subsequente, ubi expressa exceptio deprehenditur, quod jam observavit Cardinalis de Luca de jurisdictione disc. 95. num. 5. Hæc quidem generaliter vera sunt: at nihilominus puto Episcopos certis in causarum adjunctis posse huius generis Hospitalia visitare; & primum, si suboriretur suspicio conventuum celebratorum in Hospitalia adversus sanam doctrinam fidei, aut morum; secundo, si evidenter publica ferente fama constaret administratores perdere, & susquedeque vetera bona, ac jura Hospitalis, unde brevi verendum, ne istud corrueret, proptereaquod præsumendum non est, voluntatem fundatoris curam Episcopalem excludentis ad hanc speciem extendi. Observatione quoque dignum est, ubi agitur de exemptione adjecta in tabulis foundationum, posse quidem istam effectum sortiri, etiam non obtenta ab Episcopo facultate, si tantum ad bonorum administrationem referatur, non vero si referatur ad administrationem Sacramentorum, aliaque Ecclesiastica officia, a quibus si fundator velit Hospitalia eximere, obtineat ab Episcopo facultatem necesse est, vel ea deficiente singulare jus impetret a Sede Apostolica, quod & adnotavit Cardinalis de Luca de jurisdictione disc. 40.

Quod spectat Hospitalia ideo exempta abs jurisdictione Episcopali, quod collata sint in fidem immediatam, ac patrocinium Regum, nulla erit in eadem Episcoporum jurisdictione. Non opus fuit in hac parte singularibus privilegiis. Nam cum, uti initio diximus, generaliter in Hospitalibus ex concessione Principum obtinuerint Episcopi potestatem, non censentur Principes similem potestatem concessisse in ea, quæ singulari tutelæ suæ, ac curæ reservaverunt; secus quid inter-

esset inter Hospitalia immediate Regio patrociniò donata, & inter cætera, quorum generaliter, & semper Regium patrociniò etiam est, quod ideo mediatum dicitur, quia non per se Principes, sed per alios regi eadem voluerunt? Si nihilominus quisquam investigare velit Canonum monumenta, alterum video de hac re apud veteres silentium, ac nunquam adparet de jurisdictione Episcoporum in ea Hospitalia exercenda. Unicum invenio testimonio Concilii Regiaticini anni 850. can. 16., ubi sermo est de eisdem Hospitalibus, quorum respectu ita sanctio concepta est, ut liqueat, illa solius Regis cura, ac providentia dirigi. Id recentioribus sæculis declaravit Concilium Tridentinum in cap. 8. sess. 22. de Ref., ubi expresse traditur, a visitationibus Episcoporum immunita fore; & quamquam in cap. 9. sequente similiter non declaretur, immunita esse a reddendis rationibus apud Episcopum, id tamen tacite subintelligitur, quasi exceptio facta in cap. 8. repetita credatur in cap. 9., quod est præcedentis capituli sequela, & appendix. Hinc passim Interpretes ista capita jungenda voluerunt, & alterum ex altero explicanda, quemadmodum normam præbuit Cardinalis de Luca de jurisdictione dic. 95. num. 5. Mentionem fecit Concilium Hospitalium, quæ sub Regum immediata protectione sunt. Ait in primis *Regum*, quo nomine designantur Supremi Principes, Regalium jure potiti, exclusis iis, qui Regalia majora non habent, quales sunt Vassalli Regum, ac Principum, Communitates, Universitates, & similia Corpora, cum non sit istorum æqualis, ac supremorum Principum ratio, uti notavit Fagnanus ad cap. 4. de religios. domib. num. 16. & 18.. Deinde ait *sub immediata protectione*, cujus nomine apud nos veniunt Hospitalia, quæ Regiis bonis erecta sunt, & præterea illa, in quorum erectione Regium patrociniò specialiter impetratum fuit, atque impetratum. Quod si in controversiam deducatur, an Hospi-

tale immediate Regali patrociniò subsit, an minus, refert Vanespen parte 2. juris Eccles. univ. tit. 37. cap. 2. num. 33. definitum fuisse a Romana Congregatione Concilii, quæstionem Episcopali judicio dirimi; subjicit tamen, id tantum verum esse in ea specie, in qua incidenter contra Episcopum visitantem ea exceptio proponeretur, quod & notat Zippæus de jure novo, titulo de religios. domibus.

Alia sunt religiosa loca, quæ proprie Hospitalia non dicuntur, sed aliis nominibus appellantur, ex. gr. Congregationes charitatis, pietatis, aut similibus, ideo instituta, non ut pauperibus in communi viventibus consulatur, sed ut pauperes, distributis vel clam, vel palam certis pro modo singulorum portionibus adjuventur; quod fit aut statis exhibitis eleemosynis, aut designatis dotibus, aut mutua ad certum tempus data pecunia, aut similibus. Horum locorum origo multo antiquior est origine Hospitalium. Etenim jam olim Romani veteres vetustioribus etiam sæculis in more habebant, ut panes publice distribuere certis Personarum generibus, qui quoniam e quibusdam gradibus dispensabatur, vulgo appellabatur panis gradilis, de quo mentio fit in tit. 17. libr. 14. Codicis Theodosiani, ad quem usum respiciens Prudentius de inope vulgo ita scribebat:

Et quem panis alit gradibus dispensus ab altis.

Neque a vero aberraret, qui putaret, de iis, qui pani dispensando præerant, conceptam esse legem 18. §. 7. ff. de muner. & honor., ubi qui præsent panis, Episcopi nominantur. Atque ut prætermittam hæc publica pietatis opera ab Æthnicis hominibus instituta, quid aliud erant *Loculi*, quos Apostoli, ipse etiam Christus Dominus, habuisse leguntur, quid *Corbona* apud S. Cyprianum ad imitationem Sacerdotum Judæorum, quid *Arca* apud Tertullianum, & denique quid *Concha* apud Eliberitanos Antistites (quæcumque sit Eliberitani Concilii fides, &

auctoritas), nisi piæ quædam eleemosynæ pauperum usibus destinatæ? Hodie harum Congregationum duæ sunt species; quarum aliæ adnexæ sunt Xenodochiis, Monasteriis, Militiis, & Collegiis, Confraternitatibus, cæterisque Corporibus; istas autem brevi dixero eandem naturam habere, iisdemque gaudere juribus, ac privilegiis, quæ habent Xenodochia, Monasteria, Militiæ, Collegia, Confraternitates, & Corpora, quibus cohærent: aliæ per se subsistunt sub regimine certarum Personarum ad id specialiter designatarum. Hæ sane instar Hospitalium dividi pariter possunt, in ecclesiasticas, laicales, & mixtas, in privilegiatas, & non privilegiatas, eamque ob rem eadem regulæ, quæ pro Hospitalibus præjectæ superius fuerunt, facile & istis Congregationibus pro singularum modo, & servata proportione accommodabuntur, ita ut nihil in hac parte singulare supersit adjiciendum.

Dicendum adhuc superest de Confraternitatibus laicorum, quarum nomine veniunt quædam laicorum collegia non quidem in communi viventium, sed identidem certum in locum, & certum in finem convenientium, piarum exercitationum causa instituta. Harum originem antiquissimam esse non dubito. Jam enim apud Romanos veteres vigeabant illæ, quamquam apud illas gentes superstitionibus obrutas inanem tantum speciem religionis haberent. Extat inter fragmenta legum duodecim tabularum monumentum, quo de sodalitiis mentio fit, ita conceptum: *Sodales legem, quam volent, dum ne quid ex publica lege corrumpant, sibi ferunt.* Quamobrem cum legimus Ciceronem ita scribentem in libro de senectute: *Sodalitates, me quæstore, constitutæ sunt,* intelligemus, aut nova sodalitia tunc instituta fuisse, aut tunc fuisse restaurata, quæ jampridem invaluissent, & ob injuriam temporum lapsa deprehenderentur. Marcianus in l. 1. ff. de colleg., & corpor. meminit sodalitiarum, quibus adscripti stipem mens-

truam conferebant, & semel in mense coibant, etiam religionis causa, quibus tamen indicebatur, ne quid facerent contra Senatusconsultum, quo illicita collegia arcentur, & Cajus in l. ult. ff. eod. tit. legem laudatam duodecim tabularum altius repetit, refertque ad Solonis institutiones. Ulpianus quoque in l. 20. ff. de rebus dubiis refert, temporibus D. Marci, auctoritate Senatus permissum fuisse, legata relinquere collegiis, dummodo talia essent, quibus coire liceret, seu, quod idem est, quæ auctoritate publica interveniente erecta fuissent. A gentibus ad Ecclesiam hujus generis institutiones traductæ sunt; nominabantur autem primis Ecclesiæ sæculis *Collectæ*, quasi ex collectis hominibus constitutæ, deinde sæculo octavo, & nono *Geldæ*, alias, *Gildæ*, *Gildoniæ*, *Gildomæ*, *Gildscyræ* Theutonicis, & Saxonice nominibus, adeo ut propemodum ignoretur, quo primum tempore invaluerint; unde colligitur, Apostolicam ipsam ætatem attingere. Revera quicumque canones de iis mentionem fecerunt, ita compositi sunt, ut eisdem veluti jamdiu erectis certos modos imponant, abususque corrigant, ac sodales intra certos fines coerceant, non ut sodalitiarum erigendorum formam veluti rem novam decernant, uti liquet ex canone 15. Concilii Nannetensis, cui jungi potest can. 7. dist. 4., seu canon 35. de cons. dist. 5., item ex Hincmaro Rhemensi in Capitulis ad Presbyteros cap. 16., ex libro 5. Capitularium Francorum cap. 220., ex libro 1. legum Longobardarum tit. 18. cap. 7.. Quemadmodum vero nihil a Collegiis istis prætextu pietatis statui potest, quod publicam turbet tranquillitatem, juxta laudata Romani juris principia, ita nihil definiri potest, quod legibus Divinis, aut Ecclesiasticis adversetur. Ad avertendas turbarum occasiones, jam caverunt prudentissime Gallicani Antistites apud Montem Pessulanum convocati a Petro Beneventano Legato Apostolico anno 1214. canone 45., ut so-

dalitia non erigerentur, nisi de voluntate dominorum locorum. Scribo ipsa Concilii ejusdem verba: *Quia propter conjurationes, & conspirationes, quæ confratriæ vocantur in civitatibus, villis, & castris, quandoque multa discordiæ materia suscitatur, præsens Synodus sub anathematis interminatione constituit, ut in civitatibus, villis, & castris non fiant de cætero confratriæ, nisi de voluntate Dominorum locorum ipsorum, & Diocesani Episcopi, propter urgentem necessitatem, & evidentem utilitatem id fiat. De his autem confratriis, quæ hactenus factæ sunt, & de quibus querelam audivimus, causa cognita, quod justum fuerit, faciemus.* Obtinuit etiam, ut non aliter instituantur, quam si Diocesani consensus, & auctoritas intercedat, adeo ut Clemens VIII. in sua constitutione 115., quæ incipit: *Quicumque*, salubriter sanxerint, etiam eos, qui ex privilegio Apostolicæ Sedis facultatem habent erigendi, aut adgregandi confraternitates, quales quandoque sunt vel archiconfraternitates jam erectæ, vel Prælati Regulares, nullo modo ad erectionem, aut adgregationem illarum devenire posse, nisi de consensu Ordinarii loci, & cum literis ejus testimonialibus, quibus erigendæ, aut adgregandæ confraternitatis officia commendentur. Ad didit prudentissimus Pontifex ad evitanda confratrum dissidia, in una, eademque civitate, vel loco non nisi unicum ejusdem instituti, seu tituli confraternitatem erigi posse; a qua tamen regula excipiuntur confraternitates Sacræ Eucharistiæ, aut Doctrinæ Christianæ, quæ in unaquaque Parochiali Ecclesia laudantur. Illud quoque olim constitutum scimus in laudato Concilio Nannetensi, & Francorum Principum Capitularibus, ne confratres ad statutorum executionem jurejurando obstringerentur, ne facilis perjuriis daretur occasio. Quod vero potissimum in hac re hodie observandum est, in eo consistit, ut a confratribus nihil sponte attingatur, quod vergat in juris aut Episcopalis, aut Parochialis detrimentum, nisi forte singulari privile-

gio ab eo, qui concedendi potestatem habet, obtento, detractum alterutri juri deprehendatur. Quod ut in aperta luce collocetur, distinguendum est inter singulares confratrum Personas, item collegium ipsum, ac bona collegio adnexa: atque inter Ecclesias a confratribus erectas una cum bonis Ecclesiis eisdem assignatis (idem dicas de Altaribus), item Hospitalia, seu loca religiosa, quorum cura est confratribus demandata; adde opera pietatis pro confratrum institutionibus, vel moribus exercenda. Quoties agatur de singularibus confratrum personis, immo & de ipso confratrum collegio, aut etiam de bonis collegii, neque personæ singulares, neque collegium, neque bona collegii Ecclesiasticorum jure censentur, cum nullibi tanquam talia haberi præceptum sit; quamobrem privilegia, & jura personarum, collegiorum, bonorumve Ecclesiasticorum iis confratrum personis, collegiis, ac bonis collegiorum minime accommodantur, proptereaque & eadem fratrum collegia coram Magistratibus publicis convenientur, quod neque inficiatus est Marta de jurisdictione parte 4. centuria 2. casu 113.. Id verum est, etiam si in erectione collegii intervenerit Ecclesiastici Superioris, quicumque iste dicatur, auctoritas; etenim hæc auctoritas in causa quidem est, ut collegium auctoritate etiam Ecclesiastica licitum, & probatum intelligatur; non ut tanquam collegium vere Ecclesiasticum habeatur. Quod si agatur de Hospitalibus, locisve religiosis collegio adnexis, ea vigere debent, quæ superius generaliter de iisdem observata sunt. At respectu Ecclesiarum, ac bonorum Ecclesiis ipsis additorum, item respectu piorum operum a confratribus exercendorum, præsertim in Ecclesia collegio assignata, nulla dubitatio est, quin hæc omnia tanquam vere Ecclesiastica Episcopali jurisdictioni, & Parochorum juribus obnoxia sit, cap. 3. & 4. de religio. dominib.. Hæc ratio est, quare in Concilio Tridentino sess. 22. cap. 8. de Reform. cautum fuit, ut Epis-

copi habeant jus visitandi confraternitates laicorum, etiam quas scholas, sive quocumque alio nomine vocant, iis exceptis, quæ sub immediata Regum protectione sunt; item quare in cap. 9. ejusdem sessionis statutum fuit, Administratores confraternitatum teneri singulis annis reddere Ordinario administrationis suæ rationem; item quare confraternitates nequeunt præter consuetas ducere alias processiones, non impetrata ab Episcopo facultate; & quamquam ab Episcopo cogi nequeant, ut ad publicas processiones accedant, sed tantum invitari soleant; ubi tamen receptum est Concilii Tridentini decretum sess. 25. de regular. cap. 13., alicubi idem extensum fuit eo, ut controversiæ de præcedentia inter confrates subortæ ab Episcopo componantur. Hæc adeo vera sunt, ut etiam locum habeant, ubi agitur de confraternitatibus in Ecclesiis Regularium exemptorum erectis; quamquam enim Episcopus abstinere debeat ab iis, in quibus alias Monachorum exemptioni fraus fieret, in iis tamen, quæ ad onera confraternitatum pertinent, poterit jurisdictionem suam libere exercere. Non ideo quoque confraternitas ab Episcopi jurisdictione exempta censebitur, quod exemptæ cuidam archiconfraternitati adgregata fuerit, etenim aggregatio tantum prodest confratribus respectu spiritualium beneficiorum, qualia ex. gr. sunt indulgentiæ adgreganti concessæ; non eo etiam extenditur, ut adgregatum sodalitium ab Ordinario eximatur. Parochi item jure communi inspecto in cofratres, & in Ecclesiis confraternitatum intra Parochiæ limites constitutis jura Parochialia exercent, adeo ut qui adversus Parochum agit, numquam

victurus sit, nisi singulare jus quæsitum alleget, ac demonstret, quale esset privilegii, foundationis probatæ, legitimæ consuetudinis, vel præscriptionis. Hinc ex. gr. licet confratribus concessum adpareat jus excavandi sepulchri in Ecclesia propria, non ideo tamen ibidem sepelienda erunt defunctorum fratrum cadavera, non electa primum ibidem sepultura; neque ideo censebitur detractum juribus, quæ occasione sepulturæ Parochis competunt, argumento capituli 19. de privilegiis, & Clement. 2. de sepulturis. In controversiis hujus generis plurimum intererit observare, an confraternitates propriam Ecclesiam habeant a Parochiali distinctam, an in ipsa Parochiali Ecclesia tantum altare erexerint, aut ad altare jam erectum ipsæ accesserint causa piarum exercitationum ad illud peragendarum. In priore specie majora quædam jura confratribus conceduntur, quale est in publicis processionibus propriam Crucem erigere, certos sacerdotes designare, per quos minora quædam sacra, non tamen proprie Parochialia, officia gerantur; at ut posteriore specie regulariter sub Parochiali Cruce incedere debent, & ad Parochum private, ut ajunt, pertinebit sacris officiiis præesse, nisi aliud singulari quodam jure obtinuerit. Quod autem statuiamus gratia Parochorum, ubi agitur de confraternitate in Ecclesia Parochiali erecta, id ipsum unusquisque intelliget observandum gratia Canonorum, ubi agitur de confraternitate erecta in Ecclesia Collegiata. Quod si eadem Ecclesia & Parochialis sit, & Collegiata, distinctione habita munerum, quæ aut Parochi, aut Canonorum propria sunt, controversia omnis facile dirimetur.

CAPUT VIII.

De Electione, vel Postulatione, Confirmatione, vel Admissione, Consecratione, & Translatione Episcoporum.

Huc referendi sunt tituli 5. 6. 7. & 12. libr. 1.

NON una perpetuo fuit ratio eligendorum Episcoporum, sive consideremus personas eligentium, sive personam electi, sive gradus, graduumque modos, per quos electus Episcopus ad adeptionem Episcopatum jurium progrediatur, sive tempora ad eosdem absolvendos gradus præstituta, aliaque hujus generis inaugurationis Episcopalis adjuncta. Per quatuor veluti gradus regulariter ad Episcopatus adeptionem devenitur, nimirum electionem, confirmationem electionis, electi confirmati ordinationem, seu consecrationem, & corporalem Episcopatus adprehensam quasi possessionem. Quandoque autem aliquis ex his gradibus prætermittitur, aut aliam induit formam, uti ex. gr. contingit in Episcopo de una in aliam Ecclesiam translato, respectu cujus utpote jam consecrati nova opus non est consecratione; item in eligendo eo, qui non omnes qualitates habet, quæ in Episcopo ex disciplina canonum requiruntur; uti enim in hac specie necessaria est dispensatio, ita non proprie electionem, sed postulationem fieri dicitur, non confirmationem electionis, sed postulationis admissionem.

Si in primis de personis quærat, ad quas electio, aut postulatio, confirmatio electionis, vel postulationis admissio, item consecratio pertinet, longe diversa a recentioribus Ecclesiarum moribus erat vetus consuetudo, cum aliud Apostolicis temporibus obtinuerit, aliud circa quintum Ecclesiæ sæculum, aliud in pluribus provinciis postrema ætate. Veluti forma,

& archetypus electionum Episcopatum expressum cernitur in cap. 1. Actuum Apostolicorum factum Apostolicum, quo collectis fidelibus universis in urbe Hierosolymorum consistentibus Mathias proditori Judæ in Apostolatus munere suffectus est. Id imitati Apostolorum successores a Clero simul & populo eligendos Episcopos voluerunt, discreto tamen & Cleri, & populi officio, quemadmodum clarius demonstravit usus Ecclesiarum, can. 26. & 28. caus. 16. quæst. 1., scilicet clericis vere suffragium ferentibus, populo tamen universo data facultate opponendi, si quod forte vitium ad ordinationis obicem, vel aliquid impedimentum, clamante populo, detegeretur, uti colligitur ex S. Cypriano, libr. 1. Epistola 4.. Nomine cleri eligentis post divisas provincias, ac dioceses veniebat clerus addictus Ecclesiæ, cui erat præficiendus Episcopus. Secuta electione, ad Metropolitanum cum Suffraganeis in Provinciali Concilio constitutum & confirmatio, & consecratio pertinebat; quod si commode Concilium celebrari non posset, & confirmatio, & consecratio a Metropolitano una cum duobus saltem Suffraganeis, qui Provinciam quodammodo Synodum repræsentabant, erat facienda, can. 1. & seq. dist. 64., can. 1. & seq. dist. 65.. Sunt, qui putant, post Concilium Nicænum, seu post editum in eo Concilio canonem 1. dist. 64., cœpisse abrogari veterem disciplinam in ea parte, qua populus ad electionem conveniebat, & deinceps populum rejici ab electione cœpisse. Verum præterquamquod scimus ex universa pro-

pemodum Ecclesiarum historia, etiam post Concilium Nicænum passim populum consuevisse ad eas electiones admitti, uti manifeste liquet inter cætera ex Epistola Leonis Magni ad Episcopos Provinciæ Viennensi 10. apud Quesnelium, ex Epistola Cælestini 1. in can. 13. dist. 61., & can. 1. dist. 62., ex Ordine Romano cap. 2. tit. 4. ex Epistola Hincmari Rhemensis ad Hedenulphum Laudanensem Episcopum, & aliunde passim, Concilium Nicænum tantum egit de consecratione, & confirmatione Episcoporum, prout occasio Meletiani tunc suborti schismatis postulabat, non de electione. Nimirum initio quarti sæculi Meletius in Thebaide constitutus solus sine Coepiscopis concitandarum turbarum causa Episcopos consecrabat. Ad has Meletii ordinationes coercendas editus fuit Nicænus canon, quo præstitueretur, non sine conventu Suffraganeorum Episcopales Ordinationes haberi, non eo ulterius progressum est, ut populus ab electione subduceretur. Quinto primum Ecclesiæ sæculo fieri cœpit, ut turbæ laicorum ab electionibus removerentur; tantum vice populi admitterentur honoratiores, sive populi proceres, ne alias seditionibus locus fieret, postquam scilicet canones Laodicensi Concilii passim recepti fuerunt, in codicibus canonum sive apud Græcos, sive apud Latinos inserti, can. 6. dist. 63., ad quem respiciens Justinianus in Nov. 123. cap. 1. ad electiones Episcoporum una cum clero Primates civitatis intervenire tum consuevisse testificetur. Demum in Oriente post Concilium Nicænum II. juxta illius canonem 22., in Occidente autem sæculo duodecimo receptum est, ut exclusis laicis omnibus solus clerus ad eligendum admitteretur; quod nonnulli putant constitutum fuisse ab Innocentio II. in can. 35. dist. 63., qui tamen, meo judicio, hallucinantur, cum nihil tale ibidem constitutum adpareat. Cautum ibidem legitur, ne Canonici ab electione Episcoporum excluderent *Viros*

Religiosos. Exinde deduxerunt argumentum, concludentes, *ne religiosos*, id est, laicos, excludi rite potuisse. Docere primum oporteret, antequam hoc consecrarium deduceretur, Concilium Lateranense Innocentii nomine *Religiosorum* clericos intellexisse, neque in eo vocabulo laicos contineri potuisse. Nolo inquirere in ingenitam ejus vocabuli significationem. Tantum inquirendum, quid hoc nomen tunc temporis, & apud Lateranenses Antistites sonaret. Scio enim vocabulorum significationem variam esse aliquando, & aliud uno vel in loco, vel tempore, aliud in alio quibusdam verbis significari. Plane Lateranenses iidem Patres etiam *Religiosorum* nomine laicos intellexisse liquet ex eorundem canone 25. ita concepto: *Laici, quamvis religiosi sint, nullam tamen habent disponendi de Ecclesiasticis facultatibus potestatem.* Si causam quæris adjecti hujus vocabuli, quod fieret, ut etiam laici in duas veluti classes tunc distinguerentur, & illorum aliqui *Religiosi* dicerentur, alii ab ea appellatione removerentur, facile erit indicare. Prodierat ea ætate Arnaldus Brixien- sis, qui turbas adversus clerum concitaverat, & bellum quoddam acerrimum adversus Ecclesiasticas quascumque personas indixerat. Quemadmodum autem multi Arnaldo adhærebant, hos religiosorum nomine appellare nefas erat: potius appellabantur tales, quicumque vel apud Arnaldum minime defecerant, vel etiam contra Arnaldum obstiterant. Hos tantum postremos, exclusis primis, voluit jure Lateranense Concilium ad Episcoporum electionem admittendos. Quailsicumque autem sit Lateranensis Canonis sententia, non ibo inficias, sæculo duodecimo exclusos fuisse ab electionibus laicos universos, sed consuetudine potius, quam jure scripto. Porro eo tempore & confirmatio, & consecratio electi Metropolitanò in Provinciali Concilio, aut extra Concilium duobus saltem Suffraganeis intervenientibus reservatur, cap. 41. de electione; immo &

is honor Principibus deferebatur, ut & ipsi electioni, quasi vice populi annuerent, cap. 14. & 28. eod. tit.. Interea post duodecimum sæculum clericorum quasi duplex agnitus ordo fuerat, quorum alii titulo beneficii ordinarentur, alii titulo patrimonii, priores appellati *Canonici*, quasi in canone, seu matricula Cathedralis Ecclesiæ descripti, posteriores *Simplices* dicti, quasi isti non constituerent adeo arctam cum Episcopo societatem, sed jam constitutæ societati accessissent. Hanc clerici partem *Canonici*, quasi extra suum collegium positam, ab electionibus rejecerunt, adeo ut paulatim etiam rejicere non dubitaverint eos, qui minoribus Ecclesiis in Civitate ipsa constitutis deservirent, cap. 3. de causa possess., & propriet.. En causam, quare passim in titulis Decretalium Gregorii IX., & Bonifacii VIII. de electione, & postulatione legamus plurima de electione a *Canonicis Cathedralium Ecclesiarum* faciendâ, disciplina sane & Gregorianis, & Bonifacianis temporibus accommodata. Perduravit hæc eligendi ratio usque ad Clementis V. ætatem. Primus enim Clemens statuit, ut, si Episcopatus in Curia Romana vacaret, novus Episcopus a Romano Pontifice libere ordinaretur, extravag. 3. de præbend. int. communes; quam constitutionem renovavit Benedictus XII. in extravag. 13. eod. tit., & Joannes XXII. in extravag. 4. de electione inter communes. Idem Clemens V. Apostolicæ etiam Sedi reservavit Cathedralis Ecclesias, quæ clero, & populo christiano carerent, Clement. 5. de electione: inde Benedictus XI. singulari decreto sanxit, ut, quoties ageretur de quatuor Patriarchalibus Ecclesiis, nemo posset ibidem Episcopum eligere, Romano Pontifice inconsulto, extravag. 3. de elect. int. comm., paulatim autem factum est, ut omnes Episcopales Ecclesiæ Sedi Apostolicæ reservarentur, uti liquet ex Regula 2. Cancellariæ. Tum vero sicut de juribus eligendi, quæ Capitulis competebant, ita de juribus confirmandi,

& consecrandi, quæ spectabant ad Metropolitanas, actum est; neque enim honestum visum fuit, ut electio Antistitis a Romano Pontifice facta confirmaretur a minore Prælato, qualis erat Metropolitanus. Recens hæc disciplina non ubicumque executioni demandata est; alicubi enim restituta fuerunt Capitulis Cathedralium pristina jura, dummodo confirmatio, & consecratio semper ab Apostolica Sede penderet, alicubi Religiosi Principes obtinuerunt, ut ipsi Episcopos nominarent, nominationemque factam confirmandam Pontifici Maximo exhiberent, quod unusquisque deducet ex privilegiis, indultis, & concordatis, quæ sunt unicuique Nationi singularia, quæque propterea minime possunt generalem disciplinam constituere.

Quum jure communi ad Capitula Cathedralium Ecclesiarum electio pertinebat, plures erant in electione regulæ observandæ. In primis quemadmodum, ne diutius Ecclesiæ vacarent, cautum erat, ut intra certum tempus, quod olim semestre fuit, Nov. 123. cap. 1., deinde trimestre, cap. 41. de elect., electio fieret, quo elapso, eligendi facultas ad proximum superiorem devolveretur; ita constitutum scimus, ne præpropere novus Episcopus eligeretur, id est, ante celebratum defuncti Episcopi funus, sive ejusdem sepulturam, cap. 36. de elect., can. 7. dist. 79., qua tamen in specie mihi non displicet Glossæ sententia, qua adnotatur ad dictum capitulum 36., non ex eo solo irritam electionem dici, quod ante tempus celebrata fuerit, sed potissimum quod in eadem faciendâ peccatum adpareret in forma convocationis *Canonicorum*. Secundo vocandi erant omnes, qui essent de Collegio, adeo ut, uno non vocato, irrita foret electio, etiam si vocati & intervenientes communibus, concordibusque suffragiis elegissent, dicto cap. 36., nisi tamen non vocati electionis deinde conscii facti in electum consenserint, argumento capituli 33. de præbend. in 6..

Tertio receptum fuit, ut ii tantum suffragium ferrent, qui vere essent de Capitulo, & Canonici dicerentur; adeo ut aliquando Dignitates, quæ Canonatum adnexum minime haberent, pati debuerint, se a ferendo suffragio excludi, si aliter in fundatione illarum, vel statutis Cathedralis Ecclesiæ cautum non fuisset, quemadmodum observat cum aliis Pragmaticis Rebuffus in tractatu de Nominationibus quæst. 8. num. 32. immo ut & Canonici ipsi non aliter suffragium ferre valerent, quam si in Subdiaconatus ordine jam essent constituti, Clement. 2. de ætate, & qualit. præficiend., Concilio Tridentino sess. 22. de Reform. cap. 4.. Quarto vocatio Canonorum fieri debuit per signa consueta, sive campanæ, sive per nuntium, sive viva voce pro moribus in unaquaque Cathedrali receptis; absentes quoque vocari debuerunt vel per literas, vel per nuntium, nisi aliud vel consuetudine, vel statutis obtineret; quod si ignoraretur, ubinam consisteret absens, observanda erat disciplina, quæ in foro obtinet, ubi citandi sint absentes, scilicet, aut per publica edicta ad valvas Cathedralis Ecclesiæ adpensa, aut per edicta singularia consuetæ habitationi vocati adfixa. Nominine tamen absentum necessario vocandorum ii tantum veniebant, qui intra provinciam degerent, argumento capituli 35. de electione. Quinto, facta vocatione, elapsoque termino præstituto, modo competens esset, ad electionem procedebatur, etiam si non omnes vocati accessissent. Qui autem accesserant, per modum collegii electionem celebrare debebant, ut actus vere Capitularis diceretur, cap. 55. de electione. Hinc regulariter neque per procuratorem admittebatur quis ad suffragium ferendum, nisi quis absens esset, in provincia tamen consistens, & legitimum allegaret impedimentum, quominus ad Cathedralis Ecclesiam accedere valeret, & tum unum de Collegis nomine absentis suffragium laturum constitueret,

cap. 42. §. 1. de elect., cap. 46. eod. tit. in 6.. Hanc disciplinam expendens Bonifacius VIII. in dicto cap. 46. sanxit, ut quoties plures ab absente procuratores constituerentur, iis daretur in solidum eligendi facultas, ita ut non uterque suffragium ferret, sed ejus suffragiummitteretur, qui prævenisset. Addidit insuper, Canonicum procuratorem constitutum duos eligere non potuisse, alterum suo, alterum principalis nomine; cum enim unusquisque eligere teneatur, quem dignissimum putet, utroque nomine in dignissimum consentire eligentem necesse est, nisi tamen mandans literis eum designaverit, qui suo nomine eligeretur. Quid vero, si nemo de collegio mandatum absentis acceptaret? Ait Bonifacius, extraneum non fuisse admittendum, si Capitulum dissensisset; ex quo a contrario sensu Glossographus argumentatur, extraneum in proposito admitti potuisse, consentiente Capitulo. Quæri præterea potest, num dissentiente Capitulo, per literas absensmitteretur ad eligendum. Negavit Bonifacius, adjecta ratione, quod electio actus legitimus sit, & tempore scrutinii fieri debeat. Sexto, electione secuta, ille pro electo habebatur, in quem omnes, vel major, & sanior Capituli pars consensisset, cap. 42. de elect., juncto canone 14. dist. 61., ex quibus constat, minorem partem, si sanior esset, etiam majori consuevisse præferri. Hinc facile concertationes emergebant, quoties in duas partes Capitulum scinderetur, & in duos suffragia conferrentur, utut inæqualia, unaquaque parte se saniolem prædicante. Quæ contentiones ut imminuerentur, ac si fieri posset, penitus averterentur, Bonifacius VIII. declaravit, majorem partem saniolem præsumi, nec alias vinci a minore posse, quam si aperte constaret, suffragia majoris partis in indignum, aut immerentem fuisse collata, cap. 43., §. 1. in fine de elect. in 6.. Septimo, ut legitime suffragia ferrentur, & sine fraude

receptum fuit, ut tres præstituerentur integræ fidei scrutatores de eligentium numero, dicto cap. 42. de elect., ad quorum officium pertineret, ut singulorum suffragia solerter, & secreto inquirerent, atque in scripta redigerent. Octavo cautum fuit, ut suffragia eligentium absoluta esse deberent, atque determinata, rejectis suffragiis conditionalibus, & incertis, juxta capitulum 2. de elect. in 6.. Denique peracto scrutinio debebat electio publicari in communi, nimirum in cœtu eligentium Canonorum, dicto cap. 42., & quidem statim, quæ publicatio actum electionis perficeret, ac consummabat.

Hæc omnia adamussim erant observanda, quoties electio per scrutinium celebrari dicebatur. Erant autem duæ aliæ eligendi formulæ; cum aut per compromissum, aut per singularem, & extraordinariam Dei inspirationem electio celebraretur, cap. 42. de elect.. Ut plurimum per compromissum ad electionem devenitur, ut locus præcludatur contentionibus, quæ forte inter eligentes emergerent, translata facultate eligendi nomine Capituli in unum, tres, aut plures, cujus eligendi formulæ uti mentio fit in dicto cap. 42., ita confirmatio adparet in cap. 29. eod. tit. in 6.. Compromissi leges istæ sunt. Prima, ut Compromissarii non nomine suo, sed Capituli, immo & singulorum de Capitulo eligere intelligantur, cap. 30. de elect., unde fluit, non valere compromissum, nisi omnes Canonici ad unum usque consenserint, & non posse Compromissarios ad electionem devenire, nisi servata forma mandati, cap. 32. de elect.. Secunda lex est, formulam, quæ in electione præstituitur a legibus, quoties electio est a Capitulo faciendâ, eandem observandam esse a Compromissariis, ubi plures isti fuerint designati. Hinc electus a majore, & saniore parte Compromissariorum pro rite electo habebitur. Ex duobus memoratis prioribus regulis pendet germana interpre-

tatio capituli 33. de electione. Defuncto cujusdam Ecclesiæ decano, cujus electio ad Capitulum spectabat, ejusdem Ecclesiæ Capitulum in septem ex ipsis Canonicis compromiserat, sub hac forma mandati, ut illum, quem ex se, vel aliis de gremio ipsius Ecclesiæ omnes pariter, vel major eorum pars nominaret, eundem Capitulum reciperet in decanum. Unus ex septem Compromissariis nominatus fuerat a tribus Compromissariis; tres alii Compromissarii nominaverant extraneum, id est, eum, qui non erat de gremio illius Ecclesiæ. Septimus ex Compromissariis, qui a tribus jam nominatus fuerat, neminem nominaverat, tantum nominationi suæ a tribus factæ consenserat. Jure respondit Innocentius III., Compromissarium nominatum debere in decanum assumi, si nullum impedimentum canonicum obstitisset. Etenim, quemadmodum qui septimum illum eligerant ex sui numero servaverant formam compromissi, qua mandatum erat, ut unus de numero eorundem, vel de gremio illius Ecclesiæ eligeretur, ita qui elegerant extraneum, mandati fines excesserant, eamque ob rem abs jure eligendi ceciderant, ita ut tota eligendi potestas penes priores tres jure quodammodo adcrescendi solida foret, & qui ex numero Compromissariorum a tribus electus erat, haberetur, ac si fuisset ab omnibus concordis suffragio nominatus. Scio, plures Interpretes in conspectu hujus capituli tradidisse, in compromisso consensum unius Compromissariis in sui electionem quasi suffragium haberi, proindeque septimum electum a tribus Compromissariis ex septem, & suæ electioni consentientem, haberi quasi electum a quatuor, & propterea a majori parte. Hæc interpretatio supponit, in proposita specie tres extraneum eligentes elegerint unum, qui non esset quidem de numero Compromissariorum; sed esset de gremio ejusdem Ecclesiæ, quod deduxerunt ex illis Capituli verbis, & alius, qui

non erat de numero eorundem. Mihi non placet hæc facti positio; hæc enim designata capituli verba non indicant, electum a tribus tantum non fuisse de numero Compromissariorum, sed nec fuisse de numero Canonorum illius Ecclesiæ. Quidquid enim Innocentius III. initio rescripti mirari se professus est, quod de re interrogaretur, quæ plana esset, & nullam difficultatem involve- ret? Non adeo facilis definitio fuisset, si tres Compromissarii septimum elegerint, tres alii alium nominavissent de gremio Ecclesiæ. Servavisset utraque Compromissariorum pars compromissi tenorem; æqualiter divisa forent suffragia, nec ex vi mandati alteruter nominatus dici posset, quando nec omnes Compromissarii, nec major eorundem pars unum nominavisse deprehenderentur. Neque dicendum est, consensum Compromissarii a tribus nominati pro suffragio haberi; id enim ita absonum est, uti absonum est, quemquam semetipsum eligere posse. Et quamquam id probabiliter in proposito recipiendum videretur, quis diceret, id adeo sine difficultate potuisse proponi, ut diceret Innocentius *se mirari, quod consuleretur super articulis, qui nihil, aut modicum dubitationis continere noscuntur?* Quidquid præterea idem Innocentius respondit, ideo nominatum Compromissarium rite electum haberi, quia nominatus erat *juxta compromissi tenorem?* Argumento id est perspicuo, unde colligatur, alterum nominatum nec fuisse de gremio Ecclesiæ; si enim de gremio Ecclesiæ nominatus fuisset, adhuc juxta compromissi tenorem nominatus iste haberetur, & forte utraque nominatio in irritum cecidisset ob suffragia æque divisa Compromissariorum. Tertia compromissi lex a nonnullis ponitur, posse compromitti etiam in quemcumque extraneum, dummodo Clericum, licet de Capitulo non sit. Cum vero fundamentum hujus legis ponatur in cap. 8. & 21. de elect., ibi autem adpareat compromissum in Superiorem Capituli,

legem istam tuto recipiemus tantum in ea specie, qua ad Superiorem Capituli eligendi potestas ex compromisso transferatur; facilius enim hic honor Superiori Capituli tribui posse videtur, quam alteri, & cuicumque extraneo. Quarta lex est, compromissum re quidem integra revocari posse, non tamen postquam Compromissarii jam coeperint de electione tractare, cap. 30. eod. tit.. Postrema lex est, si Compromissarii intra legitimum tempus non elegerint, non solum ipsos, sed & compromittentes abs jure eligendi cadere, potestatemque eligendi ad proximum superiorem devolvi, secus ac contingat, ubi Compromissarii eligant indignum, aut dignum quidem, sed qui electioni consentire noluerit; tunc enim eligendi facultas ad compromittentes revertitur, nisi isti electionis in indignum collatæ participes fuerint, cap. 37. de elect. in 6.. Per Divinam inspirationem electionem celebrari dicimus juxta dictum capitulum 42., non quotiescumque invocatio Sancti Spiritus ab electuris præhabetur, id enim regulariter in omni electione fieri solet, cap. 14. & 18. de electione, cap. 3. de causa possess., & propriet., sed quando Divina inspiratio videtur extra ordinem facta, id est, cum repente electuri convenientes sine prævia tractatione in unum communi voce, & nemine dissentiente, quasi Deo in singulorum ore clamante, suffragia conferunt. Nihil adjicio de electione, quæ per sortem fiat; hæc enim est sacris Canonibus improbata, neque enim fatocuidam committendæ sunt electiones ministrorum Ecclesiæ, sed mature, ac prudentissime fieri debent.

Quæ hucusque de electione dicta fuerunt, fere universa sunt, & postulationi communia; siquidem in eo tantum postulatio ab electione distinguitur, quod electio fit personæ dignæ, & idoneæ, qualem designaverunt Tridentini Patres in cap. 2. sess. 22. de Ref., postulatio vero fit personæ quidem dignæ, non tamen undecumque idoneæ, quamobrem

in postulatione illud potissimum versatur; ut ii, qui jus habent eligendi, dum minus idoneam personam designant, a Superiore petant, ut super impedimento dispenset, unde dici solet, postulationem plurimum a gratia pendere. Porro dispensatio tum demum sperari, obtinere a Superiore potest, aut debet, cum utilitati, aut necessitati Ecclesiæ vacantis per eam salubriter consulatur. Hæc ratio est, quare postulari nequeat indignus, aut undecumque inidoneus, qualis esset furiosus, vel amens, vel ætate minor, vel consilio imprudens. Eam ob rem cautum est Ecclesiasticis Canonibus, ut licet eligendus in Episcopum excedere debeat annum ætatis trigesimum, cap. 7. de electione, si tamen postulatio fiat, is admitti possit, qui vigesimumseptimum attigerit, extravag. unica de postulat. int. comm. Uno verbo, talis esse debet postulatus, ut, sublato per dispensationem impedimento, magna exinde utilitas in Ecclesiam derivet, & tanta, quanta compenset jacturam boni publici, quod, servatis undecumque Canonum regulis, speraretur. Postulatio autem triplex esse potest; vel enim quis postulatur communi suffragio, & nemine dissentiente; vel quis postulatur, suffragantibus nonnullis, nemine tamen cum postulato concurrente; vel denique postulatur quis, suffragantibus nonnullis, aliis autem alium postulantibus, vel eligentibus. In prima specie facilius dispensatio obtinetur, cum facilius indulgendum sit votis universorum; in altera paulo difficilius, & non nisi saltem major Canonorum pars suffragata fuerit; in postrema, si postulatus cum alio postulato concurrat, erit habenda potior ratio postulati a majore parte; at si postulatus cum electo concurrat, id est, cum digno, & idoneo designato, non aliter habebitur postulati ratio, quam si duæ ex tribus partibus Canonorum in postulatum consenserint, cap. 40. de elect. Finge igitur duodecim eligentes, quorum septem unum postulaverint, quinque alium ele-

gerint; nulla habebitur postulati ratio, quia a duabus electorum partibus postulatus minime fuerit; quamquam neque ratio habeatur electi, quia electus non fuerit a majore parte, resque adhuc integra erit, ac si nihil eo usque actum foret.

Ad postulationem facile refertur translatio Episcoporum; cum enim vetitum canonibus sit, ne Episcopus de una in aliam Ecclesiam transferatur, quid aliud eligentes agunt, quando eligunt vacanti Ecclesiæ præficiendum eum, qui jam alteri Ecclesiæ præest, quam ut ex dispensatione electio ejusdem admittatur? cap. 1. de postulat. Prælat. Nisi quod gravior adhuc intercedit in translatione causæ cognitio, cum duo in admittenda translatione observanda occurrant; primum, quod est cæteris postulationibus commune an postulati merita talia sint, ut postulati gratia dispensetur, dignusque is habeatur, qui vacanti Ecclesiæ præficiatur; alterum, quod translationi singulare est, an utilitati Ecclesiæ congruat, dissolvi vinculum, quo Episcopus transferendus Ecclesiæ jam adeptæ adstringitur. Ecquidem prioribus Ecclesiæ sæculis nullibi constat, prohibitas translationes ex Canonum disciplina fuisse; quamquam interdiceretur post divisas dioceses, ne quisquam Episcopus sponte, aut semel susceptam diocesim desereret, aut alienam invaderet. Quarto primum sæculo, ubi Ariana hæresis plures Episcopos invasisset, atque inter Episcopos ipsos illinc Hæreticos, hinc Catholicos controversiæ exarsissent, passimque Ariani curarent, ut ejectorum Catholicorum Antistitum Sedes ab Arianis occuparentur, transferebantur auctoritate consortium Ariani Episcopi de Sede in Sedem, quod facilius serpens Ariani virus ubique fere propinaretur, uti refert Athanasius in 2. apologia de fuga sua, & in Epistola ad vitam solitariam agentes. Hæc fuit occasio, qua translationes, alias utiles, regulariter prohiberi in Nicæno I. Concilio cœperint,

an. 19. caus. 7. quæst. 1., cui tamen nolim quisquam eam interpretationem affingat cum Græco Interprete Balsamone, qua tradat, ibidem vetitum tantum, ne Episcopus sponte transiret, non vero Metropolitanus, uti olim vigeat, auctoritate, atque accedente populi suffragio, transferretur; derivata hac interpretatione ex verbo *transeat*, quod & in Gratiana editione, & in Beveregianis Græcorum Canonum Codicibus occurrit: etenim aliter legit Dionysius Exiguus, nimirum *transferatur*, cui consonat Hieronymus in Epist. ad Oceanum ita scribens: *In Nicæna Synodo a Patribus decretum, ne de alia in aliam Ecclesiam Episcopus transferatur*; & Josephus Ægyptius in sua Paraphrasi Arabica referens Nicænum eundem canonem rem ita exprimit definitam, ut Episcopus de semel suscepta Ecclesia in aliam minime pergat, neque sua, neque aliena voluntate; & quando sua voluntate prohibetur Episcopus, ne pergat, intelligimus transitionem, quando aliena voluntate, intelligimus etiam translationem improbatam. Immo præfatio Nicæni Canonis omissa a Gratiano perspicue indicat, agi ibidem de Episcopis suffragio populi præcedente translatis, quando ibidem legimus, translationes fieri non licere ad evitandos tumultus, seu perturbationes, quæ fiunt a plebibus, quoties Episcopus uni populo, seu Ecclesiæ regendæ addictus ab altero populo, seu Ecclesia advocatur. His accedit, Constantinum Imperatorem laudavisse Eusebium Cæsariensem, quod recusavisset relicta Cæsariensi Ecclesia suscipere sibi oblatam Antiochenam, ne quidquam contra Canones Nicænos admitteret, libr. 3. de vita Constantini apud Eusebium cap. 16. Et quidem Concilium Nicænum nullam translatis pœnam adjecerat; tantum voluit, ut acta irrita penitus essent, & translatus Episcopus priori Ecclesiæ restitueretur. Cum vero Ariani Nicænas regulas spernerent, in Sardicensi Concilio non solum renovata fuit constitutio Nicæna in canone 1., sive in cap. 1. de cleric.

non resid., sed & in canone 2. adjectum est, ut translatus *nec laicam in fine communionem accipiat*, cap. 2. de electione, ubi apud Gregorium IX. adjectam legimus clausulam, *nisi de hoc poenituerit*, quæ, uti advertit Joannes Andreae, in vetustis collectionibus glossa erat marginalis, primum in textum traducta ab Alano, Vincentio, & Gofredo, retenta deinde a Raymundo Pennafortensi, ut exinde asperitas vetusti canonis adversus pervicacissimos Arianos editi paulisper lenita recentioribus sæculis adpareret. Occidentaliū disciplinam in Concilio Sardicensi probatam confirmaverunt Orientales in Concilio Antiocheno, can. 25. caus. 7. quæst. 2., quamquam ibidem non eadem pœna excommunicationis adjecta fuerit. Patres Africani quinto sæculo adeo oderunt translationes, ut eas rebaptizationibus, ac reordinationibus fere æquiparavisse videantur, can. 107. de cons. dist. 4., & Stephanus VII. in Concilio Romano anni 904. excusans factum Prædecessoris sui Formosi a Portuensi Ecclesia ad Romanam translatis, statuit, non esse eam rem facile trahendam in exemplum. Videsis opera Auxilii de translatione Formosi in tomo 17. Bibliothecæ Patrum, item apud Mabillonium in tomo 4. Analectorum. Interea cœpit translatio Episcoporum recenseri inter causas majores, proinde cæterarum exemplo Romano Antistiti reservari, uti passim tradidit Isidorus Mercator, qui primus speciosum illud argumentum invenit non facile dissolvendi spiritualis vinculi, quod inter Episcopum, & Ecclesiam intercedit, can. 11. 34. 35. 36. & 39. caus. 7. quæst. 1. Ita ille argumentum instituebat: Episcopus semel Cathedrali Ecclesiæ addictus, fit ejusdem Ecclesiæ sponsus, & spirituale conjugium cum eadem contrahit: ergo si ad aliam Ecclesiam progrediatur, adulterii reus est. Quod sane nescio, an ad sanioris philosophiæ regulas exactum, alicui recte conceptum videri poterit; neque enim Ecclesiæ multæ sunt, sed una Ecclesia est Christi sponsa,

neque aliter Episcopi sponsi dicuntur Ecclesiarum, quam symbolo quodam, nimirum propterea quod vice Christi easdem Ecclesias moderantur, ac regunt. Quid tamen? Isidori Mercatoris argumenta passim in ore omnium versabantur sæculo duodecimo, adeo ut eadem persecuti fuerint Pontifices Maximi in cap. 1., & sequentibus de translat. Episc.. Inter cæteros persecutus est, qui exarabat rescripta Innocentii III., in cap. 2. de translat. Episc., ubi cum docere vellet, translationem Episcoporum esse Pontifici Maximo reservatam, his argumentationum generibus uti non dubitavit. Aiebat ille: validius est conjugium spirituale, quam carnale: ergo difficilius illud, quam hoc dissolvetur; atqui Episcopus in certa Ecclesia constitutus conjugio spirituali cum eadem abstringitur: ergo difficilius eandem deseret, & transferatur ad aliam, quam maritus relinquere uxorem possit, & aliam ducere. Pergebat: dissolutionem carnalis conjugii humana auctoritate indici non posse certum est, utpote quod Deus dixerit: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*: ergo non humana auctoritate, sed divina tantum Episcopus de una in aliam Ecclesiam transferri poterit. Concludebat ex his: Romanus Antistes Dei vices gerit: ergo transferri Episcopi potuerunt unius Romani Antistitis auctoritate. Nolo in hoc argumento expendendo diutius immorari; statim enim unusquisque intuetur emblemata, quæ in eo exhibentur, & quibus involucris rem offundat Innocentianis rescriptis exarandis addictus. Melius meo iudicio dixisset, si parcius rem illam prosequens hoc brevi argumento omnia conclusisset. Translatio Episcoporum post multiplices canonum prohibitiones causis majoribus visa fuit jamdiu accenseri; obtinuit, ut causæ majores Pontifici Maximo reserventur: ergo decet, translationem Episcoporum Pontifici Maximo reservari. Revera ita obtinuit, adeo ut ne admissum quidem fuerit, Legatos a Latere cæteroqui non mediocri potestate

præditos posse regulariter transferendis Episcopis auctoritatem suam alias amplissimam interponere, cap. 3. de offic. legati. Exinde nemo non intelligit, causam maxime gravem in translatione requiri, quam scilicet necessitas Ecclesiæ, vel saltem utilitas non mediocri probabilem faciat, & qua decretum Pontificis Maximi in translatione admittenda innitatur. Videatur in hanc rem caput 16. libri 13. de Synodo Diocesana num. 5. Benedicti XIV., ubi concludit cum Vanespen his verbis: *Porro licet mutata nonnihil sit disciplina quoad ipsam translationis formam, semper tamen mansit, & manebit inconcussa Patrum regula, quod non nisi necessitate, aut utilitate cogente translationes Episcoporum fieri possint; nec minus hodie, qua Sanctorum Patrum ætate culpabiles sunt Episcopi, qui avaritia, aut ambitione ducti, de una Ecclesia migrant in aliam.*

Certæ præstitutæ sunt pœnæ adversus eos, vel qui statuto tempore non elegerint, vel qui elegerint idoneum, vel qui indignum sive elegerint, sive postulerint, vel qui statutam electionis formam minime servaverint. Nimirum, si per statutum tempus Canonici ad electionem, postulationemve non devenerint (quod tamen tempus non continuo, sed utiliter fluit), devolvitur jus eligendi ad proximum Superiorem, cap. 41. de elect., cap. 37. eod. tit. in 6.. Si inidoneus electus est, vel indignus aut electus, aut postulatus, Canonici ipso jure, & per triennium a beneficiis, quæ possident, sunt suspensi, & jure eligendi cadunt pro ea vice, devoluta ad Pontificem Maximum eligendi potestate, cap. 7. in fine, & cap. 18. de electione in 6., nisi Pontifex idem ex gratia Canonicos ad aliam electionem, vel postulationem rite celebrandam admittat, cap. 14. de majorit., & obed., aut nisi divisio Capituli suffragiis pars quidem Canonicorum indignum elegerit, altera pars utut minima dignum, & idoneum; hoc enim in casu insuper habitis suffragiis in indignum collatis sustinetur electio digni & idonei, licet a per-

paucis facta, cujus rite confirmatio petitur, & impetratur, quasi eligentes dignum, & idoneum jure ad crescendi totam sibi vindicent potestatem, cap. 22. 23. & 53. de elect. Denique si dignus quidem, & idoneus electus fuerit, aut dignus, non tamen idoneus postulatus, sed forma electionis, vel postulationis servata non fuerit, qui elegerunt, vel postularunt, pro ea vice cadunt a potestate eligendi, vel postulandi, non ipso jure, sed sententia judicis, cap. 42. & 50. de elect., qua etiam in specie facultas eligendi ad Pontificem Maximum devolvitur, cap. 18. eod. tit. in 6.. Si causa a me quærat, quare electione intra illegitimum tempus non facta, devolvitur jus ad proximum Superiorem; at facta electione indigni, vel non servata electionis forma, devolvatur jus ad Pontificem Maximum, fateor candidè me ignorare, contentus dicere, ita constitutum fuisse a Bonifacio VIII. in dicto cap. 18., neque enim mihi placere potest, quod tradit in hanc rem vulgus Interpretum; ideo in his posterioribus casibus jus devolvi ad Romanum Antistitem, quia Romanus Antistes suas partes incipit interponere in causa cognoscenda, an dignus, an indignus sit electus, an electio canonice celebrata fuerit, an minus. Hodie quidem hæc adferri possent, si de recentiore constitutione interpretanda ageretur, nimirum edita postquam & confirmationes, & consecrationes Episcoporum fuerunt reservatæ Pontifici Maximo. At temporibus Bonifacii VIII., cujus definitio interpretanda est juxta disciplinam illius ætatis, adhuc a proximo Superiore pendebat & confirmatio electionis, & consecratio; unde ea ratio passim adducta locum habere posse non videtur. Ita accidere solet Interpretibus illis, qui aliter non norunt explicare veterum decreta, quam ex adjunctis recentissimæ, & quæ nostræ ætati tantum congruit, disciplinæ.

Qui rite electus est, aut postulatus, intra mensem utilem tenetur electioni, vel postulationi de se factæ consentire; aliter

jure suo penitus cadet, cap. 6. de elect. in 6., quo præstito consensu, debet intra trimestre petere vel electionis confirmationem, vel postulationis admissionem. cap. 41. & ult. de elect., cap. 6. & 16. de elect. in 6., juncto canone 11. dist. 50. Porro in confirmatione faciendæ erunt partes Superioris, ut investiget, an electus sit undecumque dignus, & idoneus, aut an postulatus sit undecumque dignus, & talis, cujus respectu utilis Ecclesiæ futura impedimenti dispensatio videatur, can. 3. dist. 78., cap. 19. 44. de electione, Concilio Tridentino sess. 22. cap. 2. de Ref., atque eo pertinet integer titulus Decretalium de scrutinio in ordine faciendò. Olim confirmatio ista fiebat a proximo Superiore, ex. gr. si de Episcopis ageretur, a Metropolitano, can. 5. & 8. dist. 64., hodie vero cum sit reservata Pontifici Maximo, obtinuit, ut confirmatio, sicut & scrutinium fiat in Pontificio Consistorio, unde profluxit, recentioribus sæculis etiam ex causa affectionis, quod superius adstruebatur, facta a Capitulo electione indigni, ad eundem Pontificem Maximum electionem devolvi. Secuta confirmatione electionis, seu admissione postulationis, trimestre ad consecrationem conceditur, can. 2. dist. 75., can. 1. dist. 100., Concilio Tridentino sess. 7. cap. 9., & sess. 23. cap. 2. de Ref., ubi pœna adversus eos decernitur, qui diutius distulerint consecrari; nimirum, ut ad fructuum perceptorum restitutionem teneantur, & si intra totidem menses adhuc negligentes fuerint, Ecclesiis sint ipso jure privati. Locus consecrationis olim a Metropolitano designabatur, quando consecratio a Metropolitano presentibus Suffraganeis saltem tribus fiebat, aut si ageretur de Metropolitano ipso consecrando, erat Ecclesia Metropolitana, can. 5. dist. 51.. Hodie cum consecratio Romano Pontifici reservetur, aut fit in Curia Romana, aut si extra Curiam Romanam faciendâ committitur, optaverunt Tridentini Patres, ut fiat in Ecclesia, ad quam Episcopus promovetur, aut

saltem in provincia, si id commode fieri possit, dicto cap. 2. sess. 23.. Immo et si hodie ex mandato Papæ consecratio fiat, superest integra antiqua disciplina in ea parte, qua tres Episcopi consecrationem celebrent, dicto can. 5. dist. 51. can. 1. dist. 64., cap. 6. & 7. de tempor. ordinat.. Tempus consecrationis Episcopalis est dies Dominicus, dicto can. 5. dist. 51., can. 5. dist. 75., ubi nomine Dominicæ Resurrectionis non intelligitur annua dies Paschalis solemnitatis, sed hebdomadaria Dominicæ Resurrectionis memoria, argumento canonis 13. in fine de consecr. dist. 3.. Hanc ad rem utile est observare, olim die Dominico celebrari consuevisse etiam Diaconorum, & Presbyterorum ordinationes; scilicet in nocturna vigilia diei Dominicæ, reservata in horam tertiam matutinam consecratione Episcoporum. Sed recentiore ætate sublata nocturnarum vigiliarum consuetudine, ad diem Sabbathi præcedentis pertinere cœperunt, quæ sub noctem fieri consueverant, cujus disciplinæ vestigia adhuc hodie quædam adparent in officiis ecclesiastici Sabbathi, quod Paschalem diem, & Sabbathi, quod solemnem Pentecostem præcedit. Tantum discrimen intercedebat inter consecrationes Episcoporum, & ordinationes, seu Presbyterorum, seu Diaconorum, quod ordinationes Presbyterorum, & Diaconorum faciendæ fere essent, ut hodie etiam observatur, post legitimas jejuniorum ferias; at certæ feriæ non essent adsignatæ ad consecrationes Episcoporum; ex eo, ut arbitror, quod consecrationes Episcoporum debebant fieri in Conciliis Provincialibus, quorum cum tempora designata erant, eadem tempora pro eisdem consecrationibus designata tacite censebantur; aut cum tempora prorogari quibusdam ex causis aliquando deberent, non expediebat, talia tempora consecrationibus Episcoporum præstitueri, quæ numquam transgredi fas ordinatoribus esset.

Ex sola electione, eove magis ex sola postulatione nullum jus electo, aut pos-

tulato acquiritur, a deo ut neque temporalia bona Ecclesiæ, neque spirituales causas administret, cap. 17. & 44. de elect., ne sub specie quidem Œconomatus, aut Procurationis, cap. 5. eod. tit. in 6., ubi pœna adjecta est adversus administrantes, qua ipso jure cadant a quocumque jure, quod ex causa electionis obtinuerint. Exceptio est in electis ultra Italiam constitutis, dummodo electi sint concordibus suffragiis, & confirmationem electionis petere debeant ab Apostolica Sede; his enim ex dispensatione conceditur Ecclesiarum administratio, ac si electio confirmata fuisset, una dempta alienandi facultate, dicto cap. 44.. Regulariter habet electus, postquam electioni consensit, jus tantum ad rem, sive ad petendam confirmationem; cujus juris effectus is est, ut eligentes ad novam electionem devenire nequeant, cap. 21. & 22. de elect., contra quam contingat, si quis tantum fuerit postulatus, & nondum ad Superiorem delata postulatio proponatur, cap. 4. de postulat. Prælat.. Secuta autem confirmatione electionis, seu admissione postulationis, quamquam confirmatus, vel admissus ea agere nequeat, quæ ad ordinem pertinent Episcopalem, jure tamen Decretalium ea peragere potest, quæ sunt Episcopalis jurisdictionis, dicto cap. 44.. Quid vero est, quod legimus in cap. 7. de foro compet. cognitionem causæ feudalis ad Episcopum pertinere, *ex quo fuerit consecratus*? Difficultas evanesceret, si juxta codicem Barberinum, uti eruditi viri jam adnotaverunt, emendaretur textus, ac legeretur: *ex quo Episcopus fuerit in Ecclesia consecratus, vel confirmatus*. Sed quoniam neque in vulgata Gregoriana editione hoc habetur additamentum, neque in secunda collectione Decretalium cap. 3. eod. tit., tutius erit dicere, vel referendum esse caput ad ea tempora, quibus a confirmatione non sejungebatur consecratio, ac simul utraque a Metropolitanano fiebat; vel agnoscendam esse singularem exceptionem in causis feudalibus, quæ extraordinario jure

ab Episcopis dirimebantur. Hujus rei gravissimum argumentum est, quod, Sede vacante, non ad Capitulum Cathedralis Ecclesiae, sed ad Imperiale tribunal devolvebantur, ut ex eod. cap. 7. manifeste liquet. Cum enim universa Episcopalis jurisdictio Capitulo, Sede vacante; acquiratur, & non acquireretur feudaliu causarum cognitio, procul dubio est, istam singulari jure censi. Ut enim causae feudales potissimum ex juramento praestitae fidelitatis pendebant, non facile subdebantur judicio electi confirmati, qui nondum Ecclesiae, ad quam promovebatur, jurejurando obstrictus fuerat, quod jurisjurandum in actu demum consecrationis fiebat, cap. 14. de majorit. & obed., cap. 4. de jurejurando. Immo cum feuda ecclesiastica plura potius essent subfeuda, & ab Imperio pendentia, qualia erant illa, de quibus agebatur in dicto cap. 7., uti liquet ex postremis capitulis verbis, non facile recipiebatur eorum cognitio ab eo, qui necdum erat consecratus, quando nonnisi post consecrationem ratione feudorum Episcopus Imperatori jurejurando

se obstringeret. Adjice his ab anno 1122. inter Calixtum II. & Imperatorem Henricum V. ita rem fuisse compositam in feudis Episcopalibus, ut Episcopus nonnisi post consecrationem investituram acciperet Regalium, uti tradit Moratorius in Annalibus Italiae ad eundem annum. Respiciunt haec universa jus commune Decretalium, cui derogavit Bonifacius VIII. in extravag. 1. de elect. int. comm., ubi voluit, Episcopos non antea posse bona, juraque Ecclesiae administrare, quam possessionem Episcopatus ceperint, seu praestito juxta consuetam formam jurejurando, suae confirmationis, & consecrationis in Ecclesia, ad quam promoventur, fidem fecerint. Haec vero constitutio singularis est, & concepta de iis, qui apud Sedem Apostolicam promoventur. Quamobrem quibus in Provinciis adhuc viget jus Decretalium de confirmatione, ac consecratione a Metropolitanis facienda, viget quoque jus Decretalium in altera parte de exercenda Episcopali jurisdictione, statim ab electione confirmata.